

ქუთაისის უნივერსიტეტი

აზა იფშირაძე

სადოქტორო პროგრამა „ეკონომიკა“

**რეგიონის ინვესტიციურ პოტენციალზე
მოქმედი ფაქტორები და მისი ამაღლების
გზები თანამედროვე ეტაპზე
(იმერეთის მხარის მაგალითზე)**

ეკონომიკის დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

სპეციალობა 0701 - ეკონომიკა

ქუთაისი 2015

ქუთაისის უნივერსიტეტი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

ნიკო ჩიხლაძე

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
თეოლოგიის დოქტორი, პროფესორი

ოფიციალური შემფასებლები:

ვლადიმერ ლლონტი

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი,
შოთა რუსთაველის ბათუმის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი

კონსტანტინე ხმალაძე

ეკონომიკის დოქტორი, საქართველოს
ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

დისერტაციის დაცვა შედგება 2015 წლის ..... ივლისს ..... სა-
ათზე ქუთაისის უნივერსიტეტის საზოგადოებრივ მეცნიერე-
ბათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია ქუთაისის უნივერსი-
ტეტის ბიბლიოთეკაში (№13, წერეთლის ქ., ქუთაისი, 4600)

ავტორეფერატი დაიგზავნა 2015 წლის ..... ივნისს.

ქუთაისის უნივერსიტეტის საზოგადოებრივ

მეცნიერებათა ფაკულტეტის

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი,

პროფესორი

ნესტან კუტივაძე

ISBN

პრობლემის აქტუალობა

თანამედროვე მსოფლიოს განვითარება მრავალწახნაგოვანი და არაერთგვაროვანი პროცესია. საერთაშორისო დონეზე მიმდინარე პროცესები მნიშვნელოვანი სპეციფიკურობით გამოირჩეიან, თუმცა, იმავდროულად აერთიანებენ ცალკეულ სახელმწიფოებში მიმდინარე პროცესებს. კაპიტალის, განსაკუთრებით კი ფინანსური კაპიტალის მიერ პოლიტიკური საზღვრები დიდი ხნის წინ იქნა დაძლეული რაც, უცილობლად, გლობალურ სიკეთედ უნდა მივიჩნიოთ. უკანასკნელ წლებში, ფულადი სახსრების აშკარა დეფიციტის ფონზე, ერთ-ერთ პრობლემურ საკითხად იკვეთება ინვესტიციურ კაპიტალზე მოთხოვნის ზრდა, მისი დეფიციტურობა და მასზე წვდომის აშკარა შეზღუდვის ფონზე. ეს ტენდენცია უფრო მკვეთრად გამოხატულ ფორმას იღებს რესურსულად მწირი განვითარებადი თუ გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში.

საქართველოსათვის მდგომარეობა კიდევ უფრო დაამძიმა რუსეთთან ომმა, ეკონომიკურმა ბლოკადამ, პოლიტიკურმა ცვლილებებმა და ა.შ. შესაბამისად, ქვეყნის სამომავლო განვითარების პერსპექტივა მნიშვნელოვნად არის დეტერმინირებული რეალური ინვესტიციური რესურსების ეკონომიკაში მოზიდვისა და დაბანდების შესაძლებლობების განვითარებით. ამასთან, მხედველობაში გვაქვს როგორც ადგილობრივი ინვესტიციური პოტენციალის ამაღლება, ისე უცხოური ინვესტიციური რესურსების შემოდინების მხარდაჭერა, რომელშიც გადამწყვეტი როლის შესრულება შეუძლია მთლიანად ქვეყნისა თუ მისი ცალკეული რეგიონის ინვესტიციური პოტენციალის ფორმირებას, გამყარებასა და ამაღლებას.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ინვესტიციური პოტენციალის საკითხის შესწავლა ერთ-ერთი აქტუალური პრობლემაა თანამედროვე საქართველოსათვის, როგორც საერთო-სახელმწიფო, ისე რეგიონულ თუ ადგილობრივ დონეებზე. რეგიონის ინვესტიციური პოტენციალი მნიშვნელოვანწილად განისაზღვრება ინვესტიციური კლიმატით, ინვესტი-

ციური მიმზიდველობით. იგი არის გარემო, რომელშიც მიმდინარეობს ინვესტიციური პროცესები და რომლის ფორმირებაც ხდება საკანონმდებლო-ნორმატიული, ორგანიზაციულ-ეკონომიკური, სოციალურ-პოლიტიკური და სხვა ფაქტორების ზემოქმედებით. ისინი განსაზღვრავენ ინვესტიციური საქმიანობის პირობებს მთლიანად ქვეყანაში და მის ცალკეულ ტერიტორიულ წარმონაქმნში.

რეგიონის ინვესტიციური პოტენციალი და შესაბამისად, ინვესტიციური კლიმატი მჭიდროდ არის დაკავშირებული ქვეყნის ინვესტიციურ პოლიტიკასთან. ინვესტიციური პოლიტიკა წარმოადგენს ინვესტირებისათვის ოპტიმალური პირობების შექმნაზე მიმართული მმართველობის ორგანოების ზემოქმედების ორგანიზაციული და ეკონომიკური ღონისძიებების ერთობლიობას საერთო სახელმწიფო, რეგიონულ, მუნიციპალურ ან მეურნე სუბიექტების დონეზე. ინვესტიციური პოტენციალი, ერთი მხრივ, განსაზღვრავს ინვესტიციური პოლიტიკის შემუშავების სასტარტო პოზიციებს, ხოლო მეორე მხრივ - მის შედეგს წარმოადგენს.

ჩვენი აზრით, თანამედროვე პირობებში ეფექტიანი ინვესტიციური პოლიტიკა უნდა ეფუძნებოდეს შემდეგი ძირითადი საბაზო პრინციპების განვითარებას: ა) ინვესტიციური საქმიანობის საკანონმდებლო უზრუნველყოფის სრულყოფას; ბ) ინვესტიციური პროგრამების სტრატეგიულ მიმართულებებზე ინვესტიციური პოლიტიკის კონცენტრირების განხორციელებას; გ) რეგიონული ინვესტიციური პოლიტიკის ფარგლებში კორპორაციათა ძალისხმევის გაერთიანებას ერთობლივი ინტერესების რეალიზების მიზნით; დ) განვითარების დადებითი და უარყოფითი ტენდენციების სისტემატიურ მონიტორინგს; ე) ხელსაყრელი ინვესტიციური კლიმატის შექმნას და მის გაუმჯობესებაზე ზრუნვას.

არსებობს ინვესტიციური კლიმატის კატეგორიის როგორც განსაზღვრების, ისე მისი გამოთვლის მეთოდოლოგიისა და მეთოდიკის საკმაოდ ვრცელი სპექტრი, უპირველეს

ყოვლისა, დაბანდებული კაპიტალის მომგებიანობის თვალსაზრისით. ცნება „ინვესტიციური კლიმატი“ უპირატესად საბაზრო ეკონომიკისათვის გამოიყენება, როდესაც სამეურნეო გარემო არ ექვემდებარება პირდაპირ მართვას. იგი წარმოადგენს ერთგვარად განზოგადებულ კრიტერიუმს ინვესტიციური რესურსების განთავსებისათვის, რომელიც ყალიბდება ეკონომიკური, სოციალური, პოლიტიკური, სამართლებრივი, კულტურული და ინფრასტრუქტურული პირობების ერთობლიობით, რომლებიც უზრუნველყოფენ ეკონომიკის სექტორებში, კომპანიებში, ქალაქში, რეგიონში თუ მთლიანად ქვეყანაში დაბანდების მიმზიდველობას, რაც, თავის მხრივ, ინვესტიციური პოტენციალის ზრდაზე მოქმედებს.

პრობლემის შესწავლის მდგომარეობა.

რეგიონის ინვესტიციური პოტენციალის კვლევას საქართველოში დიდი ხნის ისტორია არ აქვს. აღნიშნული საკითხი განსაკუთრებით საინტერესო და აქტუალური გახდა XXI საუკუნეში, როდესაც ქვეყანაში ეკონომიკური, სოციალური, პოლიტიკური და ა.შ. ვითარების თანდათანობითი ნორმალიზების ფონზე, დაიწყო გააქტიურება ინვესტიციურმა კაპიტალმა. ადგილობრივი ინვესტიციური პოტენციალის ხელშეწყობა და უცხოური ინვესტიციური რესურსების მოზიდვა მრავალმხრივ მოქმედებს ქვეყანაში ეკონომიკური მდგომარეობის შემდგომი ნორმალიზების, სოციალური ფონის გაუმჯობესების, საბიუჯეტო შემოსულობების მოცულობის ზრდის, დასაქმების მაჩვენებლის ამაღლებისა და სხვა მნიშვნელოვანი პრობლემების გადაჭრაზე.

ინვესტიციური პოტენციალი და მასთან დაკავშირებული პრობლემატიკა სხვადასხვა კუთხით არის შესწავლილი ქართველი (ე. ბარათაშვილი, ი. მესხია, ვ. პაპავა, ნ. ჭითანავა, ნ. ხადური, ი. არჩვაძე, ა. აბრალავა, ლ. ელიავა, ლ. ქოქიაური, გ. ღავთაძე, რ. მანველიძე, ვლ. ღლონტი, ნ. ჩიხლაძე, კ. ხმალაძე, დ. მოურავიძე, რ. ცინარიძე, დ.ჯაფარიძე და სხვ.) და უცხოელი (ბ. გოდინი, მ. ბიშოპი, ბ. მიჩელი, გ. ფრიმენი, ბ. ლუნდვალი, პ. ზუბერი, კ. ბალდინა, ს. კიკერი, ტ. კენიონი, ვ.

პალმადი, პ. სამუელსონი, ს. ტომლიანოვიჩი, გ. ხომკალოვი-დასხვ.) მეცნიერ-ეკონომისტების და პრაქტიკოსი მკვლევარების მიერ. თუმცა, ნაშრომთა უმეტესობაში, ინვესტიციური პოტენციალის, მისი ამალღების შესაძლებლობების საკითხები შედარებით ვიწრო სპექტრით, მხოლოდ რომელიმე კონკრეტული მიმართულებით არის განხილული.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, წარმოდგენილი სადისერტაციო ნაშრომის ავტორის ძირითადი წვლილი მდგომარეობს რეგიონის ინვესტიციური პოტენციალის პრობლემათა იმ კუთხით განხილვაში, რომელზეც ნაკლებად იყო გამახვილებული ყურადღება სხვადასხვა სამეცნიერო ნაშრომებში. ამასთან, წარმოდგენილ დისერტაციაში საკითხები უფრო კომპლექსურად არის განხილული და შესაბამისი ანალიზის საფუძველზე შემუშავებულია სათანადო რეკომენდაციები.

კვლევის პროცესში სხვადასხვა მეთოდების კომპლექსური გამოყენებით შესაძლებელი გახდა წარმოჩენილიყო საქართველოში ინვესტიციური კლიმატის ფორმირებისა და შემდგომი ამალღების მრავალმხრივი სურათი, რაც შესაბამისი პრობლემების გადასაჭრელად რეგიონულ დონეზე განსახორციელებელ ღონისძიებათა სპექტრის შემუშავების ერთგვარ წინაპირობად იქცა.

კვლევის მიზნები და ამოცანები.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითად მიზანს წარმოადგენს არსებული სამეცნიერო-პრაქტიკული ცოდნა-გამოცდილების განზოგადებითა და გამოყენებით ინვესტიციური პოტენციალის ცნების ახლებურად წარმოჩენა, მასზე მოქმედი ფაქტორების გამოვლენა, ბიზნეს პროცესებზე მისი ზეგავლენის მასშტაბების განსაზღვრა და რეგიონების მართვაში ინოვაციური მიდგომების ინტეგრირების შესაძლებლობების გამოკვეთით იმერეთის მხარის კომპლექსური განვითარებისა და ინვესტიციური მიმზიდველობის ამალღების კონკრეტული წინადადებების შემუშავება. აღნიშნული მიზნის მიღწევა განხორციელდა რამდენიმე ეტაპად, სადაც ყურადღება გამახვილდა შემეგ ასპექტებზე:

- **პირველი** - მსოფლიოში ინვესტიციური კაპიტალი-სათვის კონკურენციული ბრძოლის გამძაფრების პირობებში ინვესტიციური პოტენციალის განმსაზღვრელი ფაქტორების გამოვლენა-გაანალიზება;
- **მეორე** - ცვალებად ინვესტიციურ გარემოში ბიზნეს-ორგანიზაციის ინვესტიციური ქმედებისა და ქცევის მოდელირების ძირითადი მიმართულებების გამოვლენა, გაანალიზება და სავარაუდო ტენდენციების განსაზღვრა, მასზე რეგიონის განვითარების ორიენტირების შესაძლებლობების გამოვლენის მიზნით;
- **მესამე** - რეგიონის ინვესტიციურ მიმზიდველობაზე მოქმედი ძირითადი ფაქტორების გამოვლენა, ინოვაციებზე დაფუძნებული განვითარების მოდელის გამოყენების შესაძლებლობების გაანალიზება;
- **მეოთხე** - იმერეთის მხარის საერთო ეკონომიკური პოტენციალის შესწავლის საფუძველზე მისი კომპლექსური განვითარების კონკრეტული წინადადებების შემუშავება;

კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები.

წარმოდგენილ სადისერტაციო ნაშრომში დასმული პრობლემების, განხილული საკითხების შესწავლისა და კვლევის თეორიულ და მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს კლასიკური და თანამედროვე ეკონომიკური თეორიები, რეგიონთან, ინვესტიციურ მიმზიდველობასთან დაკავშირებული ქართველი და უცხოელი მეცნიერ-ეკონომისტების გამოკვლევები, პოლიტიკოსთა და ექსპერტთა შეხედულებები, საერთაშორისო ორგანიზაციათა ანგარიშები, კვლევები და ა.შ. დისერტაციაში გამოყენებულია ოფიციალური სტატისტიკური ინფორმაცია, საკანონმდებლო და ნორმატიული დოკუმენტები, სხვა საჯარო ინფორმაცია და ა.შ.

სადისერტაციო ნაშრომით განსაზღვრული მიზნების მიღწევისა და ამოცანების რეალიზების დროს, ცალკეული სა-

კითხის დამუშავების პროცესში, კვლევის ზოგად-მეცნიერულ მეთოდებთან ერთად გამოყენებულია სინთეზის, სვოტ-ანალიზის, ანალოგიების, შედარებითი, ისტორიული, რაოდენობრივი, ინსტიტუციური ანალიზის, გრაფიკული და ეკონომიკურ-მათემატიკური მოდელირების, აბსტრაქტულ-ლოგიკური, სტატისტიკური და სხვა მეთოდები.

სადისერტაციო ნაშრომის მეცნიერული სიახლე.

ნაშრომის მთავარ მეცნიერულ სიახლეს წარმოადგენს რეგიონულ ინვესტიციურ პრობლემებზე ჩატარებული სამეცნიერო გამოკვლევათა შესწავლის, ანალიზის, შეფასებისა და განზოგადების საფუძველზე საქართველოში რეგიონების ინვესტიციური პოტენციალის განსაზღვრელი ძირითადი პირობებისა და ფაქტორების დადგენა, თანამედროვე გლობალიზაციის გავლენით გამოწვეული ინვესტიციური თავისებურებების გამოვლენა და იმერეთის რეგიონის ინვესტიციური პოტენციალის მიმზიდველობის ძირითადი ინდიკატორების სიღრმისეული ანალიზი და შეფასება.

მეცნიერული მიგნებებიდან უნდა აღინიშნოს შემდეგი: ნაშრომში გამოკვლეულია საქართველოს რეგიონების განვითარების მართვაში ინოვაციური მიდგომების გამოყენების შესაძლებლობები, შემოთავაზებულია საქართველოს რეგიონების რანჟირების მოდელი, განსაზღვრულია რეგიონული ფაქტორების ზეგავლენა კომპანიათა ინვესტიციურ ქცევაზე, შეფასებულია იმერეთის რეგიონის საერთო ეკონომიკური პოტენციალი და მისი კლასტერიზაციის შესაძლებლობები. ანალიზის საფუძველზე განსაზღვრულია საქართველოს რეგიონების განვითარების დაჩქარებაში მათი ინვესტიციური პოტენციალის ამაღლების როლი, შემოთავაზებულია ღონისძიებათა სისტემა საქართველოს რეგიონების ინვესტიციური გაუმჯობესების ხელშეწყობისათვის.

კვლევის პრაქტიკული მნიშვნელობა და რეალიზაცია.

წარმოდგენილი კვლევის შედეგები და რეკომენდაციები შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას იმ პოლიტიკური და

ეკონომიკური ამოცანების გადასაწყვეტად, რომლებსაც ვაწყდებით საქართველოში რეგიონების სტრატეგიული განვითარების პროგრამების ფორმირების, რეგიონების ინვესტიციური პროფილის გამოკვეთისა და მათი ინვესტიციური მიმზიდველობის ამაღლების ხელშეწყობის პროცესში. სადისერტაციო ნაშრომში მიღებული კვლევის შედეგები და მეთოდოლოგიური მიდგომები, ასევე, შეიძლება გამოიყენებულ იქნეს შესაბამისი საუნივერსიტეტო აკადემიური პროგრამების სპეციალური სალექციო კურსების სწავლების პროცესში.

ნაშრომის ფარგლებში განხილული ზოგიერთი საკითხი, გამოთქმული პრაქტიკული მოსაზრება თუ რეკომენდაცია, სასარგებლო იქნება აღნიშნული დარგის კვლევით დაინტერესებული მკვლევარებისა თუ ამ სფეროში მოღვაწე პრაქტიკოსებისათვის.

ავტორის წელილი.

საინვესტიციო სფერო, როგორც საერთაშორისო, ისე ეროვნულ თუ რეგიონულ დონეებზე, უკვე არაერთი ათეული წელია, რაც მეცნიერ-ეკონომისტთა ინტერესის სფეროსა და კვლევის ობიექტს წარმოადგენს. აღნიშნული საკითხები განიხილება, როგორც მაკროეკონომიკური და რეგიონული პოლიტიკის, ინვესტიციური რესურსების დარგობრივი თუ ტერიტორიული განაწილების პრობლემის, ტერიტორიული ერთეულების განვითარების სტრატეგიული მონახაზების ფორმირებისადა სხვა აქტუალურ პრობლემაზე მუშაობის პროცესშიც.

თუმცა, არსებული რეალობის გათვალისწინებით, რაც დაკავშირებულია მსოფლიოში ფულად რესურსებზე „მიმშობლის“ პირობებში უცხოური ინვესტიციური კაპიტალის მიზიდვისა და ქვეყნის განვითარებაში ინტეგრირების პრობლემის დაძლევისათან, ჯერ კიდევ ბევრიმნიშვნელოვანი საკითხი ფუნდამენტურ მეცნიერულ კვლევასა და შეფასებას საჭიროებს. ავტორის მიერ შესწავლილი და ახლებურად იქნა წარმოდგენილი:

- ინვესტიციური პოტენციალის, როგორც ეკონომიკური კატეგორიის არსი;
- სახელმწიფოს ქმედითი როლი ინვესტიციური პოტენციალის გაუმჯობესებაში;
- რეგიონის ცნება, მისი მართვის პრინციპები და მასთან დაკავშირებული პროცესები;
- რეგიონული ფაქტორების გავლენის წარმოჩენა კომპანიათა ინვესტიციური ქცევის მოდელირებზე;
- საქართველოს რეგიონული განვითარების ტენდენციები, კლასტერული განვითარების შესაძლებლობები, ინოვაციური მიდგომები რეგიონულ სტრატეგიულ მართვაში;
- მუნიციპალური ქონების ოპტიმალური მართვა და მისი გამოყენება ინვესტიციური მიზნიდველობის ამაღლების კუთხით და ა.შ.

ნაშრომის აპრობაცია და პუბლიკაციები.

ნაშრომის ძირითადი დებულებები, სიახლეები და რეკომენდაციები გამოქვეყნებულია რეფერირებად ჟურნალებში, უცხოენოვან გამოცემებში, სამეცნიერო-პრაქტიკულ კონფერენციათა მასალებში, რასაც ითვალისწინებს ქუთაისის უნივერსიტეტის შესაბამისი დებულება. კერძოდ, ჟურნალ „ეკონომიკურ პროფილში“ გამოქვეყნდა 3 სტატია (2008-2015 წ.წ.), ეროვნულ კონფერენციებზე გაკეთდა 2 მოხსენება (2013-2014 წ.წ.), ხოლო საერთაშორისო კონფერენციებზე 3 (2010-2014 წ.წ.) მოხსენება.

გარდა ამისა, მუნიციპალური ქონების მართვის ოპტიმიზირებასთან დაკავშირებული სადისერტაციო ნაშრომის მიგნებები მიეწოდა ქ. ქუთაისის განვითარების სტრატეგიის ფორმირების კომისიას.

დისერტაციის მოცულობა და სტრუქტურა.

დისერტაცია მოიცავს კომპიუტერზე ნაბეჭდ 180 გვერდს. იგი შედგება შესავლის, 3 თავის, 9 პარაგრაფის, დასკვნებისა და წინადადებების, გამოყენებული ლიტერატურის

სიისა და დანართისაგან. ნაშრომის სტრუქტურას აქვს შემდეგი სახე:

შესავალი

თავი I. ინვესტიციური პოტენციალი და მისი განმსაზღვრელი პირობები

- I.1. ინვესტიციური პოტენციალი, როგორც ეკონომიკური კატეგორია;
- I.2. სახელმწიფოს როლი ინვესტიციური პოტენციალის გაუმჯობესებაში

თავი II. რეგიონები და თანამედროვე რეგიონული განვითარების კონცეპტუალური ასპექტები

- II.1. თანამედროვე მიდგომები რეგიონის ცნების გაგებისადმი;
- II.2. ინოვაციური პრინციპების გამოყენების შესაძლებლობები რეგიონული განვითარების მართვაში;
- II.3. რეგიონული ფაქტორების გავლენა კომპანიათა ინვესტიციური ქცევის მოდელირების მოტივაციური მექანიზმის ფორმირებაზე

თავი III. ინვესტიციური პოტენციალის ამაღლების როლი საქართველოს რეგიონების განვითარების დაჩქარებაში (იმერეთის მხარის მაგალითზე)

- III.1. საქართველოს რეგიონული განვითარების თანამედროვე ტენდენციები;
- III.2. იმერეთის რეგიონის საერთო ეკონომიკური პოტენციალის შეფასება და კლასტერული განვითარების შესაძლებლობები;
- III.3. ინოვაციისა და ინოვაციური სისტემის როლი საქართველოს რეგიონების განვითარებაში;
- III.4. მუნიციპალური ქონების შეფასების მნიშვნელობა ტერიტორიული ერთეულების ინვესტიციური მიმზიდველობის ამაღლებაში

დასკვნები და წინადადებები

გამოყენებული ლიტერატურა დანართები

დისერტაციის მოკლე შინაარსი

სადისერტაციო ნაშრომის პირველი თავი, „ინვესტიციური პოტენციალი და მისი განმსაზღვრელი პირობები“, დაეთმო ინვესტიციური პოტენციალის, როგორც ეკონომიკური კატეგორიის, ცნების თანამედროვე არსის შესწავლას. საქართველოს ეკონომიკაში ინვესტიციების მოზიდვის მასშტაბების გაზრდა თანამედროვე ეტაპის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა. აღნიშნულის წარმატებით გადაწყვეტა ბევრადაა დამოკიდებული როგორც სახელმწიფოს, ისე კონკრეტული რეგიონის ინვესტიციური მიმზიდველობის ამაღლებაზე პოტენციური ინვესტორებისათვის. მოცემულ კონტექსტში უმთავრეს ამოცანას წარმოადგენს ინვესტირებისათვის აუცილებელი ისეთი პირობების შექმნა, რომლებიც დადებით ზემოქმედებას მოახდენენ ინვესტორის გადაწყვეტილებაზე კაპიტალის დაბანდების ამა თუ იმ ობიექტის შერჩევის დროს. ამ უკანასკნელის სახით, შეიძლება მოგვევლინოს ცალკეული პროექტი, კომპანია, ქალაქი, ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეული, რეგიონი თუ მთლიანად ქვეყანა.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ ტერმინი „ინვესტიციური პოტენციალი“ ასახავს:

- ერთი მხრივ, ინვესტირების პირობებს, ინვესტიციურ აქტივებში სახსრების დაბანდების შესაძლებლობებს;
- მეორე მხრივ, გარკვეული წესით თავმოყრილი და მოწესრიგებული ინვესტიციური რესურსების ერთობლიობას, რომლებიც მათი მიზანმიმართული გამოყენების დროს სინერგიზმის ეფექტის მიღწევის შესაძლებლობას იძლევა.

არსებობს პირდაპირი კავშირი ინვესტიციურ პოტენციალსა და მის კონკრეტულ რეალიზაციას შორის. ეს უკანასკნელი გულისხმობს: მისი ფორმირებისა და დონის ამაღლების ღონისძიებებს; რეალურ ინვესტიციურ პროცესში მისი ჩარ-

თვისათვის პირობების შექმნის ღონისძიებათა კომპლექსს; მოტივაციის სხვადასხვა მექანიზმების გამოყენებით მისი ეფექტიანი რეალიზაციის პროცესს.

მიგვაჩნია, რომ რეგიონის ინვესტიციური პოტენციალი - ეს არის კონკრეტულ რეგიონში არსებული ეკონომიკური რესურსების (ბუნებრივი რესურსები, შრომითი რესურსები, საწარმოო ინფრასტრუქტურა, ძირითადი ფონდები და ა.შ.), ინვესტიციური რესურსების და ინვესტირების პირობების ერთობლიობა.

თანამედროვე ავტორების მიერ, ინვესტიციური პოტენციალი ინვესტიციურ პროცესთან მიმართებით სხვადასხვაგვარად განიხილება. თუმცა, ყველა მათგანი აქცენტს აკეთებს საინვესტიციო კლიმატსა და მიმზიდველობაზე, მათ როლზე ინვესტიციური პოტენციალის ფორმირება-გაუმჯობესებაში მართვის ყველა დონეზე. ინვესტიციური მიმზიდველობა წარმოგვიდგება, როგორც სხვადასხვა ობიექტური მახასიათებლების (საქმიანობის პირობები, ქონება, გადახდისუნარიანობა და ა.შ.) ერთობლიობა. მაშინ როდესაც, ინვესტიციური კლიმატი აერთიანებს მთლიანად ქვეყნისა თუ ცალკეული რეგიონის ობიექტურ შესაძლებლობებსა და საინვესტიციო საქმიანობის რისკებს.

ქვეყნის ინვესტიციურ პოტენციალში აერთიანებენ რვა ელემენტს, რომლებიც შეიძლება ასევე წარმატებით იქნას გამოყენებული რეგიონთან მიმართებითაც. ესენია: 1) სასაქონლო რესურსები; 2) შრომითი რესურსები; 3) საწარმოო პოტენციალი; 4) ინოვაციური პოტენციალი; 5) ინსტიტუციური პოტენციალი; 6) ინფრასტრუქტურული პოტენციალი; 7) ფინანსური პოტენციალი; 8) სამომხმარებლო პოტენციალი. გარდა ამისა, ინვესტიციური პოტენციალი შინაარსობრივად, ასევე, გულისხმობს შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის არსებობას, ინვესტიციური პოტენციალის შეფასების მეთოდებისა და კრიტერიუმების შემუშავებას, ინვესტიციური რისკების მართვის მექანიზმის არსებობას და ა.შ.

აღნიშნული ჩამონათვალიდან, საქართველოში თითქმის ყველა კომპონენტი მეტ-ნაკლებად განვითარებულია, გარდა უკანასკნელისა. რეგიონებში ინვესტიციური მდგომარეობის შეფასების მეთოდოლოგიის შემუშავების უკმარისობის დადასტურებად უნდა მივიჩნიოთ ის ფაქტი, რომ ჯერ კიდევ არ არსებობს ინვესტიციური პოტენციალის თუ ზოგადად, ინვესტიციური ვითარების პასიური შესწავლა-დაფიქსირებიდან ინვესტიციური პროცესების პროგნოზირებასა და მართვაზე თანმიმდევრული გადასვლის სრულფასოვანი მცდელობა. შესაბამისად, ინვესტიციური პოტენციალის შეფასების ამჟამინდელი მეთოდიკის ძირითად ნაკლად უნდა მივიჩნიოთ მათი სტატისტიკური ხასიათი, რომელიც, უმეტეს შემთხვევაში, არ იძლევა შესაძლებლობას გამოვიყენოთ შემოთავაზებული მეთოდები ინვესტიციური პროცესების მართვაში.

ინვესტიციური პოტენციალის ამაღლების და ამის საფუძველზე უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის საკითხის მეცნიერული დამუშავება და კვლევა, განვითარებადი და გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებისათვის, მით უფრო მნიშვნელოვანი ხდება, რაც უფრო მცირდება თავისუფალი ინვესტიციური რესურსების მოცულობა და ფართოვდება კაპიტალის დაბანდების შესაძლებლობები (როგორც სფეროების მიხედვით, ისე გეოგრაფიული ნიშნით), ანუ მძაფრდება კონკურენციული ბრძოლა ინვესტიციური კაპიტალის მოპოვებისათვის. საკითხი მით უფრო პრობლემურია ცალკეული ქვეყნისათვის, რაც უფრო მწირი საკუთარი შიდა ინვესტიციური რესურსების გააჩნია მას.

განვითარების თანამედროვე ეტაპზე, საქართველოს ეკონომიკას უცხოურ ინვესტიციათა შემოდინება ნამდვილად ესაჭიროება. აღნიშნული გამოწვეულია სახელმწიფოს მხრიდან დახმარების ნაკლები შესაძლებლობით, სამამულო კორპორაციების უმრავლესობაში საკმარისი სახსრების არქონით, არც თუ დიდი ხნის წინ გადატანილი ეკონომიკური კრიზისითა და წარმოების დაცემით, წარმოების ძირითადად მოძვე-

ლებული და ისიც ამორტიზებული მოწყობილობით აღჭურვით, კაპიტალის, როგორც წარმოების ფაქტორის სიძვირით და ა.შ.

აღსანიშნავია, რომ პერსპექტივები უცხოური ინვესტირებისათვის საქართველოში და სხვა, ყოფილი ე.წ. „სოციალისტური ბანაკის“, ქვეყნებში საკმაოდ მიმზიდველია. აღნიშნულზე მოქმედებს: ა) ეროვნული მეწარმეების მხრიდან არსებითი კონკურენციისა და სერიოზული წინააღმდეგობის არარსებობა; ბ) იაფი სამუშაო ძალა; იაფი ნედლეულის ბაზარი; დიდი სამომხმარებლო ბაზარი; გ) მოგების საკმაოდ მაღალი ნორმა, რომელიც განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში არსებულ საშუალო მოგების მაჩვენებელს აღემატება; დ) ეფექტიანობის სუსტი ხარისხის მქონე ირაციონალური ბაზრების არსებობა.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ უცხოური კაპიტალის დაინტერესება ასეთ ქვეყნებში სახსრების ინვესტირებით, ჯერ კიდევ არც ისე მაღალია. აღნიშნულის გამომწვევ ძირითად მიზეზებად შეიძლება დავასახელოთ შემდეგი: ეკონომიკური და პოლიტიკური სიტუაციის არასტაბილურობა; არასრულყოფილი და ზოგ შემთხვევაში წინააღმდეგობრივი კანონმდებლობა; საკუთრების უფლების განსაზღვრაში გაურკვევლობა; რეალური შეღავათებისა და პრივილეგიების არარსებობა უცხოური კაპიტალისათვის; ნაციონალური ვალუტების არასტაბილურობა; საგადასახადო სისტემაში მოსალოდნელი ცვლილებების ნაკლებ პროგნოზირებადობა და სხვ.

რეგიონული ინვესტიციური პოლიტიკა მოიცავს ღონისძიებათა სისტემას, რომელიც ტარდება რეგიონის ან სხვა ტერიტორიული ერთეულის დონეზე და ხელს უწყობს ინვესტიციური რესურსების მობილიზაციას, მათი ეფექტური და რაციონალური გამოყენების მიმართულებების დადგენას რეგიონის მოსახლეობისა და ინვესტიორების ინტერესებიდან გამომდინარე. ინვესტიციურ პოლიტიკას ყველა რეგიონში გარკვეული თავისებურებები შეიძლება ახასიათებდეს, რაც გან-

პირობებულია შემდეგი ფაქტორებით: ა) რეგიონში განხორციელებული ეკონომიკური და სოციალური პოლიტიკით; ბ) არსებული სამრეწველო პოტენციალის სიდიდით; გ) ბუნებრივ-კლიმატური პირობებით; ენერგო რესურსებით აღჭურვის დონით; დ) გეოგრაფიული ადგილმდებარეობით და გეოპოლიტიკური მდგომარეობით; ე) დემოგრაფიული მდგომარეობით; ვ) უცხოური ინვესტიციებისათვის რეგიონის მიმზიდველობით და ა.შ.

საქართველოს სახელმწიფო ინვესტიციური პოლიტიკის გატარებაში სამხარეო თუ მუნიციპალური ასპექტის გააქტიურებისათვის მიზანშეწონილია დამუშავდეს ქვეყნის ცალკეული ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულის მდგომარეობის კრიტიკულობის გრადაცია, რომლის საფუძველზე შეიქმნება მხარეთა რეიტინგი და მასზე დაყრდნობით განისაზღვრება არსებული ვითარების გაუმჯობესების რამდენიმე დიფერენცირებული ვარიანტი.

კრიტიკულობის მაჩვენებელი საკმაოდ რთული და მრავალწახნაგოვანია, თუმცა მისი გაანგარიშება დადებითად აისახება რეგიონების განვითარების პრიორიტეტების შემუშავებაზე. ჩვენი აზრით, საქართველოს რეალობის გათვალისწინებით, იგი შეიძლება გაანგარიშებულ იქნას მთლიანი პოტენციალისა და ინტეგრალური რისკის მაჩვენებლების გაერთიანების საფუძველზე. ამ შემთხვევაში თითოეული ტერიტორიული ერთეული შეიძლება ერთდროულად დახასიათდეს პოტენციალის (მაღალი, საშუალო, დაბალი, დაქვეითებული, უმნიშვნელო ან სხვა) და რისკის (მაღალი, ზომიერი, დაბალი, მინიმალური ან სხვა) მიხედვით.

ინვესტიციური პოლიტიკის ეფექტიანობა იზომება ინვესტიციური კლიმატის გაუმჯობესების, უკეთესობისაკენ ცვლილების ხარისხით. თავის მხრივ, ხელსაყრელი ინვესტიციური კლიმატის არსებობა ზემოქმედებას ახდენს ინვესტიციურ პოლიტიკაზე, მისი შემდგომი სრულყოფის თვალსაზრისით. ინვესტიციური პოლიტიკა, გამოდის რა, როგორც სხვადასხვა ღონისძიებების ერთობლიობა, ზემოქმედებს იმ

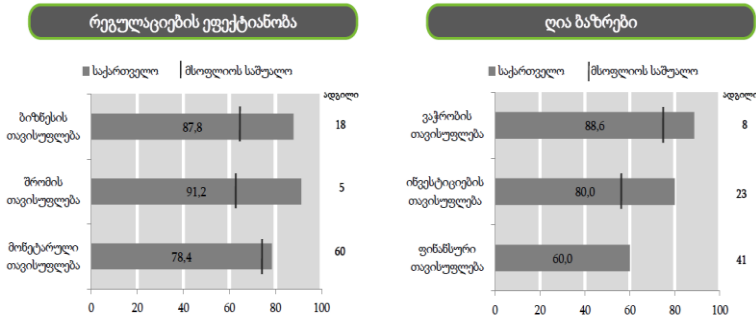
განსხვავებებზე (მ.შ. სუბიექტურზე), რომლებიც ქმნიან ინვესტიციურ კლიმატს. იგი აქტუალიზდება ინვესტიციური საქმიანობის რეგულირების სტრატეგიის შემუშავებით, განხორციელების პროცესის დაგეგმვითა და რეალიზაციით.

ინვესტიციური კლიმატის შეფასების მეთოდები მრავალფეროვანია. ისინი ეფუძნება განსხვავებულ ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და ფინანსურ მაჩვენებლებს, რომელთა მიხედვით ქვეყანას, რეგიონსა თუ ლოკალურ ტერიტორიულ ერთეულს ენიჭება ინვესტიციური რეიტინგი. ეს არის მნიშვნელოვანი მაჩვენებელი ინვესტორებისათვის, რომელიც მათთვის საინტერესო ინფორმაციას აერთიანებს. ინვესტიციური რეიტინგი ასახავს კონკრეტული ქვეყანის სტაბილურობის დონეს, მის ეკონომიკურ პოლიტიკას, საინვესტიციო გარემოს, ეკონომიკური ზრდის პერსპექტივას. მაგალითად, საქართველოში არსებული ლიბერალური საინვესტიციო გარემო, თანაბარი პირობები ადგილობრივი და უცხოელი ინვესტორებისათვის მიმზიდველ სხდის ქვეყანას.

ცხადია, მხოლოდ ეს ფაქტორები ვერ განაპირობებენ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის ზრდას, თუმცა ამ მხრივ მნიშვნელოვანი როლის შესრულება შეუძლიათ. სხვადასხვა რეიტინგული კომპანიების მიერ განხორციელებული კვლევების მიხედვით, საქართველო უკანასკნელი ათწლეულის განმავლობაში პოპულარობის ზრდის მზარდი ტენდენციით ხასიათდება, რაზეც გარკვეულ წარმოდგენას გვიქმნის ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსის ცალკეული კომპონენტების შედარებითი ანალიზი საქართველოსა და მსოფლიოს საშუალო მაჩვენებელს შორის (იხ. ნახ. 1).

თავისუფლება სულაც არ გულისხმობს საინვესტიციო სფეროში სახელმწიფოს როლის იგნორირებას. იგი ორიენტირებული უნდა იყოს ქვეყნის საინვესტიციო პოლიტიკის ეფექტიანობის ამაღლებასა და ბაზრის მონაწილეთა თავისუფლების ხარისხის შენარჩუნებაზე კერძო (მ.შ. უცხოური) ინვესტიციების სტიმულირების პირობებში.

ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსის ცალკეული კომპონენტები

საინვესტიციო პოლიტიკა უნდა გულისხმობდეს ინვესტირების პრიორიტეტულ მიმართულებათა შერჩევასა და საინვესტიციო პროცესის მართვის ხარისხის ამაღლების შესაძლებლობათა განვითარებას, დასახულ ღონისძიებათა მიმართ კომპლექსურ მიდგომას და ქმედებათა თანმიმდევრულობის უზრუნველყოფას.

იმ პირობებში, როდესაც საინვესტიციო სტრატეგიის სიმძიმის ცენტრი სახელმწიფოს ინვესტიციური ხარჯების ზრდის ნაცვლად, სულ უფრო მეტად გადადის კერძო ინვესტორის გააქტიურებაზე ორიენტირებული ხელსაყრელი საინვესტიციო გარემოს ჩამოყალიბებაზე, ქვეყნის საინვესტიციო პოლიტიკის მიზანი უნდა გახდეს პრიორიტეტული დარგების, წარმოებებისა თუ ტერიტორიულ-გეოგრაფიული ერთეულების გააქტიურების ხელშეწყობა და მათი მოტივაციის ზრდა. ამასთან, ამ პოლიტიკას სისტემატური, თანმიმდევრული და დინამიური ხასიათი უნდა ჰქონდეს.

ნაშრომის მეორე თავში, „**რეგიონები და რეგიონული განვითარების კონცეპტუალური ასპექტები**“, შესწავლილია რეგიონების ცნების განსაზღვრისადმი არსებული თანამედროვე მიდგომები, განხილულია ინოვაციური პრინციპების გამოყენების შესაძლებლობები რეგიონული განვითარების

მართვაში და თუ როგორ გავლენას ახდენენ რეგიონული ფაქტორები კომპანიათა ინვესტიციური ქცევის მოდელირების მოტივაციური მექანიზმის ფორმირებაზე.

რამდენიმე ათეული წლის წინ, რეგიონულ ეკონომიკაში, რეგიონი განიხილებოდა მხოლოდ როგორც მოსახლეობის, ბუნებრივი რესურსების, საქონლისა და მომსახურების წარმოება-მოხმარების თავმოყრის ადგილი. მსოფლიოში მიმდინარე პროცესებისა და თანამედროვე გამოწვევების გათვალისწინებით, ასეთი შეხედულება, აშკარად არასრულყოფილია. მთელ რიგ წამყვან თუ ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებში დეცენტრალიზაციისა თუ დეკონცენტრაციის პროცესების გაღრმავების შედეგად ჩნდება აუცილებლობა იმისა, რომ რეგიონი განიხილულ იქნას, როგორც სამართლის სრულყოფილებიანი სუბიექტი და ეკონომიკური პროცესების მონაწილე - საკუთარი ეკონომიკური ინტერესებით.

აღნიშნული მიდგომა მოიცავს შემდეგ მნიშვნელოვან კომპონენტებს: 1) სახელმწიფო მოწყობის სრულყოფას რეგიონების მნიშვნელობის ზრდის ფონზე; 2) რეგულირების ინსტიტუტების შემდგომ განვითარებასა და მათი სამართლებრივი საფუძვლების გაუმჯობესებას; 3) ეკონომიკური რეგულირების ინსტრუმენტების დახვეწას და აქცენტის გადატანას საბაზრო მეთოდებზე; 4) განსაკუთრებული რეგიონული ფორმების არსებობის შესაძლებლობას.

თანამედროვე რეგიონალისტიკის თეორიაში, ცნება „რეგიონი“ განისაზღვრება, როგორც მრავალფუნქციური და მრავალასპექტიანი ღია სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა, რომელსაც გარემოსთან მრავალმხრივი (პირდაპირი და უკუ) კავშირები გააჩნია.

ქართველი მეცნიერ-ეკონომისტები, ყურადღებას ამახვილებენ რეგიონის, როგორც ეკონომიკური სივრცის, როგორც მრავალგვარი ობიექტებით, კომუნიკაციური სისტემებით გაჯერებული ტერიტორიის, დასახლებული პუნქტების, სამრეწველო საწარმოების, ათვისებული და რეკრეაციული

ფართობების, სატრანსპორტო და საინჟინრო ქსელის, მნიშვნელობაზე. საქართველოს რეგიონული განვითარების 2010-2017 წლების სახელმწიფო სტრატეგიაში რეგიონის ცნება განსაზღვრულია, როგორც ფუნქციურ-დაგეგმარებითი ერთეული, რომელიც წარმოადგენს ადმინისტრაციული-ტერიტორიული ერთეულების ერთობლიობას და, როგორც წესი, ემთხვევა საქართველოს სახელმწიფო რწმუნებულების – გუბერნატორების სამოქმედო ტერიტორიას. რეგიონად განიხილება ქ. თბილისიც, საქართველოს ავტონომიური რესპუბლიკები და დროებითი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეული.

მიმდინარე გლობალიზაციის პირობებში, ეროვნულის საზიანოდ, წინა პლანზე გამოდის მსოფლიო ეკონომიკური ურთიერთობის პრობლემები. სულ უფრო სუსტდება ეროვნული მეურნეობის სახელმწიფოებრივი რეგულირების ფუნქცია, ვინაიდან მას ამ პირობებში ნაკლებად ძალუძს ეროვნული მეურნეობის დაცვა უარყოფითი საგარეო ეკონომიკური ზეგავლენისაგან. განსაკუთრებით, ეს ითქმის მცირე სახელმწიფოებზე, მ.შ. საქართველოზე. აღნიშნული იწვევს ეკონომიკის დამოკიდებულების ზრდას და, შესაბამისად, გადაწყვეტილებების დამოუკიდებლად მიღებისა და საკუთარი სტრატეგიული ინტერესების დაცვის შესაძლებლობების შეზღუდვას.

შედეგად, ყალიბდება კავშირები რეგიონებს შორის, რომლებიც, მართალია სახელმწიფოებრივზე მაღლა არ დგანან, მაგრამ არც ნაკლები მნიშვნელობის მატარებელია. ასეთი ურთიერთობები სულ უფრო მეტად სცილდება მხოლოდ კულტურულ და საგანმანათლებლო სფეროებს და ვითარდება ბიზნეს ურთიერთობების, ერთობლივი ინვესტიციური პროგრამების რეალიზაციის, დამატებითი რესურსების მოზიდვის მიზნით ერთობლივი პროექტების შემუშავების, ინვესტიციური რესურსებისათვის კონკურენციულ ბრძოლაში ძალისხმევის გაერთიანების და სხვა მიმართულებით.

მიმდინარე ეტაპზე, ტერმინი „რეგიონული განვითარება“, უკვე აღარ მოიცავს მხოლოდ ლოკალური სოციალური თუ ეკონომიკური პროცესებისადმი ხელშემწყობი მექანიზმების შემუშავებასა და რეალიზაციას. არანაკლები მნიშვნელობა ენიჭება რეგიონული მმართველობითი რგოლების საქმიანობაში მენეჯმენტის თანამედროვე მეთოდებისა და პრინციპების ინტეგრირებას, რათა აქ მიღებული გადაწყვეტილებები უფრო გასაგები გახდეს როგორც ზოგადად ეკონომიკური სისტემისათვის, ისე მისი ცალკეული სუბიექტისათვის, ბიზნესორგანიზაციისა თუ ფიზიკური პირისათვის, არა რომელიმე ცალკე აღებულ ქვეყანაში, არამედ, მთელს მსოფლიოში. მმართველობის თანამედროვე სტილის დამკვიდრების აუცილებლობა განსაკუთრებით შესამჩნევია რეგიონების სტრატეგიულ მართვაში, რომლის დომინირება ზოგადად მმართველობით საქმიანობაში, ევროპული თვალთახედვით, ახლებური ხედვებსა და დამოკიდებულებას საჭიროებს.

თანამედროვე რეგიონალისტიკაში სულ უფრო გახშირდა მსჯელობა მართვაში ინოვაციური მიდგომების გამოყენებისა და ახალი პრინციპების დამკვიდრების აუცილებლობის შესახებ. სადისერტაციო ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია შემდეგ პრინციპებსა და მიდგომებზე:

- სამოქალაქო უფლებების, პიროვნების თავისუფლების პატივისცემა, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ცალკეული პიროვნებისა თუ ორგანიზაციის ფართო და ღია ჩართულობას, მათ მიერ საკუთარ პრიორიტეტებზე აქცენტირებული დამოუკიდებელი გადაწყვეტილებების მიღებას, რომელიც თავისუფალი იქნება სახელმწიფოს მხრიდან უხეში ზემოქმედებისაგან;

- სახელმწიფო რეგულირებისა და დერეგულირების ჰარმონიული, სწორი და შედეგზე ორიენტირებული ურთიერთშეხამება;

- სახელმწიფო მმართველობაში ჩართულობის უზრუნველყოფისა და ერთობლივი პასუხისმგებლობის მისაღწევად,

ჩანაცვლება პარადიგმისა - „ზემდგომი სახელმწიფო/მუნიციპალიტეტი“ მოდელით „თანამშრომლობითი სახელმწიფო/მუნიციპალიტეტი“, რათა უზრუნველყოფილ იქნას ჩართულობა და მიღწეული ახალი ერთობლივი პასუხისმგებლობა, რომელიც მომავალში დაეფუძნება ურთიერთობათა მოდელებს: „მოტივაციის მიმცემი/ხელშემწყობი სახელმწიფო“ და „მდგრადი თანამონაწილეობითი მუნიციპალიტეტი“;

- ურთიერთკავშირის უზრუნველყოფა თანამედროვე გადაწყვეტილებებსა და სამომავლო სტრატეგიულ გამოწვევებს შორის, რაც გულისხმობს იმას, რომ ნებისმიერ დონეზე ხელმძღვანელის ქმედებები უნდა ეყრდნობოდეს წარსულის გამოცდილებას, ეხმაურებოდეს თანამედროვე პრობლემებს და მაქსიმალურად ითვალისწინებდეს მომავლის პერსპექტივებს. შედეგად, მიღწეულ იქნება მჭიდრო კავშირი წარსულს, აწმყოსა და მომავალს შორის, ხოლო სტრატეგიული მიზნები აღმოჩნდება ინტეგრირებული როგორც ოპერატიულ, ისე გრძელვადიან მმართველობით საქმიანობაში;

- მიზანსწრაფულობის უპირატესობის უზრუნველყოფა პრეტენზიულობასთან შედარებით, ხელშეწყობა დამოკიდებულებისა, როდესაც მოქალაქე მზადაა მიაღწიოს წარმატებას საკუთარი თავისთვისაც და სხვებისათვისაც, თანაც სხვებთან ერთად.

სწორედ მსგავსი მსოფლმხედველობა უნდა დაედოს საფუძვლად რეგიონების განვითარების მართვას, სტრატეგიული მონახაზის ფორმირებისა და რეალიზაციისათვის საჭირო კონკრეტული ნაბიჯების გადადგმას. ამ შემთხვევაში შეიქმნება მყარი საფუძველი ცალკეული კომპანიების ინვესტიციური ქცევისა და მათი ქმედებების ფორმირების ნორმალიზებისა და ზემდგომი სრულყოფისათვის.

ყოველივე ზემოთქმული, სხვა არანაკლებ მნიშვნელოვან საკითხებთან ერთად, თავს იყრის კორპორაციის ინვესტიციურ პოლიტიკაში, რომელიც საქართველოს რეალობაში ნაკლებად შესწავლილ სფეროს წარმოადგენს, მიუხედავად იმი-

სა, რომ მისი აქტუალობა ეჭვს არ იწვევს. კორპორაციის ინვესტიციური პოლიტიკის შემუშავების დროს დაცულ უნდა იქნას შემდეგი პრინციპები:

- ინვესტიციური პოლიტიკის მიმართვა კორპორაციის სტრატეგიული გეგმებისა და მისი ფინანსური მდგრადობის მიღწევაზე;
- ინფლაციისა და რისკის ფაქტორის გათვალისწინება;
- ინვესტიციათა ეკონომიკური დასაბუთება;
- პორთფელური და რეალური ინვესტიციების ოპტიმალური სტრუქტურის ფორმირება;
- ინვესტიციური პროექტების რანჟირება მნიშვნელოვნებისა და თანმიმდევრულობის მიხედვით, არსებული რესურსებიდან გამომდინარე და საგარეო წყაროების მოზიდვის შესაძლებლობების გათვალისწინებით;
- ინვესტიციათა დაფინანსების შედარებით იაფი და საიმედო წყაროებისა და მეთოდების შერჩევა;
- ინვესტიციური სტრატეგიის აგების დროს საერთო--სახელმწიფო და ადგილობრივი ფაქტორების გათვალისწინება და სხვ.

აღნიშნული და სხვა პრინციპების გათვალისწინება საშუალებას იძლევა თავიდან ავიცილოთ შეცდომები და უზუსტობები კორპორაციის ინვესტიციური პოლიტიკის შემუშავების რთული და შრომატევადი პროცესის დროს.

ინვესტიციური ქცევის მოდელი ახასიათებს სამეურნეო სუბიექტების მოტივაციის სისტემის თეორიულ კონცეფციას, რომელიც აიძულებს მათ განახორციელონ ინვესტიციური საქმიანობა ფუნქციონირების ყველა ეტაპზე და გამოვლენის ყველა ფორმაში.

მესამე თავში, „**ინვესტიციური პოტენციალის ამაღლების როლი საქართველოს რეგიონების განვითარების დაჩქარებაში (იმერეთის რეგიონის მაგალითზე)**“, საქართველოს რეგიონული განვითარების თანამედროვე ტენდენციების შესწავლისა და იმერეთის რეგიონის საერთო ეკონომიკური

პოტენციალის შეფასების საფუძველზე, გამოთქმულია მოსაზრებები ქვეყნის მხარეებისა და ტერიტორიული ერთეულების ინვესტიციური მიმზიდველობის ამაღლებაში კლასტერული განვითარების შესაძლებლობებთან, ინოვაციებისა და ინოვაციური სისტემის როლთან და მუნიციპალური ქონების შეფასების განხორციელების მნიშვნელობასთან დაკავშირებით.

საქართველოს მხარეების, როგორც ინვესტიციური აქტივობის განხორციელების არეალისა და შესაბამისი პირობების ერთობლიობის, განხილვა ახლებურად წარმოაჩენს მათ შინაარსსა და ფუნქციურ დატვირთვას. რეგიონებისა და რეგიონული განვითარებისადმი თანამედროვე მიდგომები ყალიბდებოდა ათწლეულების განმავლობაში, იცლებოდა და მოკიდებულებები, პრიორიტეტები, პირობები და ა.შ.

ამჟამად, საქართველო აერთიანებს 2 ავტონომიურ რესპუბლიკას, 9 მხარეს, 12 თვითმმართველ ქალაქს, 60 მუნიციპალიტეტს. მცირე ტერიტორიის მიუხედავად, საქართველოში საკმაოდ თვალსაჩინოდ არის წარმოდგენილი ტერიტორიული განსხვავებები, როგორც სხვადასხვა რეგიონებს შორის, ისე მათ შიგნითაც, ტერიტორიული ერთეულების მიხედვით. აღნიშნულ ვითარებაში, რეგიონული განვითარების არსებული მოდელის რამდენიმე ძირითადი მახასიათებელი იკვეთება, რომელთა შორის აღნიშვნის ღირსია შემდეგი: არათანმიმდევრულობა განვითარებაში; რესურსების (მატერიალური, ფინანსური, ადამიანური და ა.შ.) სიმწირე; საკანონმდებლო ბაზის სისუსტე; დისბალანსი განვითარებაში; რეგიონული განვითარების საკითხებში დაინტერესებული მხარეების მრავალფეროვნება.

რეგიონული პოლიტიკის პრიორიტეტული მიმართულებების და შესაბამისად დამტკიცებული სტრატეგიების წარმატებული განხორციელებისთვის დიდ მნიშვნელობას იძენს უახლოეს მომავალში კონკრეტული სამოქმედო გეგმების (მ.შ. პროექტების, დეტალური აქტივობების, პროგრამუ-

ლი დანართების) ინკლუზიური შემუშავება და განხორციელება, რომელიც უზრუნველყოფილი იქნება ქმედითი მონიტორინგისა და შეფასების ინსტრუმენტებით და, შესაბამისად, გაზომვადი ინდიკატორების ერთობლიობით.

მიუხედავად პოზიტიური ნაბიჯებისა, საქართველოს რეგიონებში კვლავ პრობლემად რჩება ტექნოლოგიური განახლებისა და ინოვაციების განვითარების მხარდაჭერის სისტემური და ინსტიტუციური ვაკუუმი, მოძველებული ტექნიკურ-ტექნოლოგიური ბაზა, სუსტი საწარმოო სიმძლავრეები, შრომის დაბალი ნაყოფიერება, წარმოების სხვა ფაქტორების განვითარების არსებული დონე და საჯარო ინტერვენციისა თუ ხელშეწყობის უკიდურესი შეზღუდულობა. აღნიშნული დიდად აბრკოლებს მნიშვნელოვანი ეკონომიკური პროცესების განვითარებას რეგიონებში.

ცალკეული რეგიონის კონკურენტუნარიანობას ძირითადად განსაზღვრავს სამი ფაქტორი: ეკონომიკური პირობები, ფინანსური მოქნილობა და ორგანიზაციულ-ადმინისტრაციული სტრუქტურა. თავის მხრივ, ეკონომიურ პირობები მოიცავს ბიზნეს-სექტორის ფუნქციონირებას, დემოგრაფიულ სიტუაციას, რეგიონის სამეურნეო სტრუქტურას, სამომხმარებლო ბაზრის მოცულობას, სოციალურ ფონს, რეალური მოთხოვნის მასშტაბებს, სატრანსპორტო-ლოჯისტიკურ პოტენციალს და ზოგადად, ეკონომიკური ზრდის პერსპექტივებს. დიდი მნიშვნელობა აქვს, თუ როგორ გამოიყენება რეგიონში ბუნებრივი თუ ისტორიული უპირატესობები, ან პირიქით, რამდენად ივსება (იფარება) ამ უპირატესობათა დეფიციტი გარკვეული, ხშირ შემთხვევაში უნიკალური საკუთარი ინიციატივებით. ყოველივე ეს აისახება რეგიონების ეკონომიკის, ბიუჯეტის, სოციალური სფეროს მაჩვენებლებში.

ვფიქრობთ, აუცილებელია განხორციელდეს საქართველოს რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის რანჟირება, რომელიც ეყრდნობა რეგიონული განვითარების აგრეგირებულ საკვანძო მაჩვენებლებს. იგი საშუალებას მოგ-

ვცემს განვსაზღვროთ საქართველოს ამა თუ იმ რეგიონის პოზიცია საქართველოს ეკონომიკურ რუკაზე. ეს არის რეგიონული დიაგნოსტიკის ერთ-ერთი ელემენტი (განვითარების პროცესების დიაგნოსტიკა), რამდენადაც სრულყოფილი დიაგნოსტიკა მოიცავს რეგიონული სიტუაციისა და პრობლემათა მახასიათებლების ფართო სპექტრს, განსხვავებული ფაქტორების ხარისხობრივ შეფასების ჩამონათვალს, რომლებიც განსაზღვრავენ სიტუაციურ მდგომარეობას და განვითარებას. რანჟირება საშუალებას მოგვცემს ანალიზის შედეგები გამოვიყენოთ არა მხოლოდ როგორც ბაზისი რეგიონებში საინვესტიციო მიმზიდველობის შესაფასებლად, არამედ იმ პრობლემების გამოსაკვეთად, რომელთა გადაწყვეტაზეც მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ამა თუ იმ რეგიონის განვითარება.

საქართველოს მხარეებს შორის იმერეთი, ერთ-ერთი დიდი და განვითარების კარგი პერსპექტივების მქონე რეგიონია. ბიზნესის დარგობრივი სტრუქტურა საკმაოდ მრავალფეროვანია, რაც განპირობებულია არსებული რესურსების მრავალფეროვნებით. კერძოდ, ზემო იმერეთში ძირითადი დარგი არის მოპოვებითი მრეწველობა (მანგანუმის მოპოვება-დამუშავება ჭიათურასა და ზესტაფონში, ქვანახშირის მოპოვება ტყიბულში), ხოლო რეგიონის ცენტრალურ და დასავლეთ ნაწილში უფრო განვითარებულია სოფლის მეურნეობის სხვადასხვა დარგი - მებაღეობა-მებოსტნეობა, მევენახეობა, მემარცვლეობა, მეხილეობა, მეცხოველეობა და ა.შ. ცალკე უნდა იქნეს აღნიშნული ქალაქ ქუთაისის პოტენციალი, სადაც თავმოყრილია რეგიონის ეკონომიკური და ინტელექტუალური რესურსების უდიდესი ნაწილი, მათ შორის თავისუფალი ინდუსტრიული ზონა.

რეგიონის თითქმის ყველა მუნიციპალიტეტი განლაგებულია ქვეყნის ცენტრალური ავტო და სარკინიგზო მაგისტრალების მიმდებარედ, რაც დამატებით შესაძლებლობებს ქმნის ბიზნესის განვითარებისათვის. უკანასკნელი 2 წლის

განმავლობაში რეგიონის მიმზიდველობა კიდევ უფრო გაზარდა ქუთაისის (კოპიტნარის) აეროპორტის ამოქმედებამ, ამ ეტაპზე განსაკუთრებით ტურისტული კუთხით, ხოლო პერსპექტივაში სავარაუდოდ დამატებითი ინვესტიციების მოზიდვის კუთხითაც.

იმერეთში ოპერირებს ქვეყანაში მოქმედი თითქმის ყველა საბანკო, საკრედიტო და სადაზღვევო დაწესებულება, ასევე ადგილობრივი ბიზნეს საკონსულტაციო ორგანიზაციები, სახელმწიფო სტრუქტურები, პროფესიული და უმაღლესი სასწავლებლები, რომელთა გამართული მუშაობა უმნიშვნელოვანესია რეგიონში ინვესტიციების მოზიდვისა და ბიზნესის განვითარებისათვის.

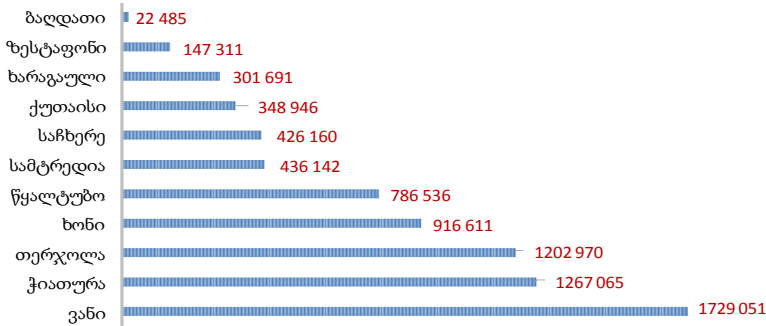
მიუხედავად მთელი რიგი უპირატესობებისა, რეგიონში საკმაოდ არის ბიზნესის განვითარების შემაფერხებელი ფაქტორებიც, რომელთა შორის აღსანიშნავია ჯერ კიდევ არასრულად მოწესრიგებული ინფრასტრუქტურა, ინვესტიციების ნაკლებობა, მუშახელის კვალიფიკაცია, თანამედროვე ტექნიკასა და ტექნოლოგიებზე დაბალი ხელმისაწვდომობა, აქტიური საერთაშორისო კავშირების სიმწირე და ა.შ.

იმერეთის მხარის სამომავლო პერსპექტივების ფორმირებასა და განვითარებაზე განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ინფრასტრუქტურული პროექტების მიმდინარეობა რეგიონში, რომელიც ბოლო წლების განმავლობაში ზრდის ტენდენციით ხასიათდება. 2014 წელს იმერეთის მხარეში შემავალმა მუნიციპალიტეტებმა ინფრასტრუქტურული პროექტებისთვის ადგილობრივი ბიუჯეტებიდან საერთო ჯამში გამოკვეს 7,6 მლნ. ლარი, დაიგეგმა და განხორციელდა აღნიშნული ტიპის 154 პროექტი (იხ. ნახაზი 2.). ადგილობრივი ბიუჯეტიდან ინფრასტრუქტურაზე გამოყოფილი ფინანსური რესურსების კუთხით ლიდერობს ვანის მუნიციპალიტეტი - 1 729 051 ლარი, ხოლო დაფინანსების ყველაზე დაბალი დონე აჩვენა ბაღდათის მუნიციპალიტეტმა - 22 485 ლარი. ადგილობრივი ბიუჯეტით ყველაზე მეტი ინფრასტრუქტურული

პროექტის დაფინანსება მოახერხა ქიათურის მუნიციპალიტეტმა – 27 პროექტი.

ნახაზი 2.

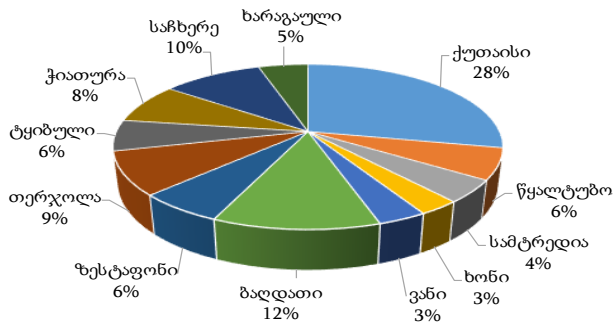
ადგილობრივი ბიუჯეტის ინფრასტრუქტურული ხარჯები 2014 წ (ლარებში)

2014 წელს რეგიონული განვითარების ფონდიდან იმერეთის მუნიციპალიტეტებს გამოეყო 38 233 870 ლარი. საერთო ჯამში დაფინანსდა 136 ინფრასტრუქტურული პროექტი. დაფინანსების ყველაზე დიდი მოცულობა 10 764,9 ათ. ლარი მიიღო ქუთაისის მუნიციპალიტეტმა, რომლის ფარგლებშიც დაფინანსდა 16 პროექტი (იხ. ნახ. 3.).

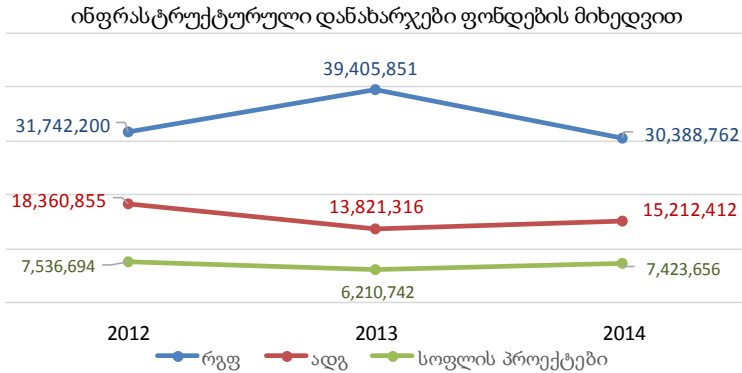
ნახაზი 3.

რგფ-ის დაფინანსების სტრუქტურა მუნიციპალიტეტების მიხედვით 2014 წ (%)

მთლიანად ინფრასტრუქტურულ პროექტებზე რეგიონში 2014 წელს 53 მლნ. ლარი დაიხარჯა (იხ. ნახ. 4).

ნახაზი 4.

მოვახდინეთ იმერეთის მხარეში არსებული სხვადასხვა ზომისა და საქმიანობის მიმართულების მქონე კომპანიის წარმომადგენლების გამოკითხვა. სულ გამოიკითხა 15 რესპოდენტი, რომელთა წარმოების მთლიანი მოცულობა შეადგენს დაახლოებით 750,0 მლნ. ლარს და დასაქმებულთა რიცხვნობა 4500 კაცს.

შედეგების ანალიზის შედეგად გამოვლინდა შემდეგი:

- კომპანიათა უმრავლესობა (მ.შ. ვისი საერთო ბრუნვაც 10,0 მლნ. ლარს აღემატება) შექმნილია 2006-2012 წ.წ;
- 2012 წლის შემდეგ შექმნილია ძირითადად მცირე და საშუალო მასშტაბის კომპანიები, საერთო ბრუნვით 5,0 მლნ. ლარამდე (მთლიანი ბრუნვის 4,5%) და სადაც დასაქმდა გამოკითხულ კომპანიებში არსებული პერსონალის მხოლოდ 3%-მდე. მხოლოდ ერთი კომპანია ფიქსირდება, რომელსაც 10,0 მლნ. ლარზე მეტი ბრუნვა აქვს. იგი ეწევა ავტობანის მშენებლობას, რაც სახელმწიფო ინვესტიციას წარმოადგენს;

- 2014 წელს ფუნქციონირება შეაჩერა შპს „ევრაზიას-ტილმა“. ამასთან, უკანასკნელ 2 წელიწადში შემცირდა კომპანიის როგორც გამოშვების მასშტაბები, ისე თანამშრომელთა ოდენობაც. კომპანიამ დაიწყო 600-მდე თანამშრომლით (მ.შ. 200 უცხოელი) და დაამთავრა 300-ით (მ.შ. 25 უცხოელი);
- ბიზნესის წარმოების ხელისშემშლელ ფაქტორებად დაასახელეს: არახელსაყრელი ბიზნეს გარემო (6 რესპოდენტი); სირთულეები რეგისტრაციის დროს (0); საგადასახადო კანონმდებლობა და საქმისწარმოება (2); საბაჟო რეგულაციები (3); სავიზო რეგულაციები (2); შრომით საქმიანობასთან დაკავშირებული რეგულაციები (4); არაკონკურენტული გარემო (8);

მდგომარეობის გამოსწორების მიზნით განსახორციელებელ ქმედებებად განიხილავენ:

- სესხის მიღების შესაძლებლობების განვითარებას, სესხზე ხელმისაწვდომობის ზრდას;
- მცირე ბიზნესის საქმიანობის ხელშემწყობი ნაბიჯების გადადგმას ხელისუფლების მხრიდან; ახალი მეურნე სუბიექტების შექმნისა და დასაქმების მაჩვენებლის გაუმჯობესების ხელშეწყობას;
- რეგულაციებისა და შეზღუდვების შემცირების კუთხით საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელებას, ლიბერალიზაციას;
- მეწარმეებთან მეტ კომუნიკაციასა და მათი ინფორმირებულობის ზრდას;
- დღგ-ით დაუბეგრავი მინიმუმის ზრდას და განაკვეთის შემცირებას, ქონების გადასახადის შემცირებას;
- ეკონომიკური და პოლიტიკური სიტუაციის დასტაბილურებას;
- ადგილობრივი ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება-- განვითარებას; რისკების შემცირებაში ხელშეწყობას ხელისუფლების მხრიდან;

- მოსახლეობის რეალური შემოსავლების ზრდას, სა-
შემოსავლო გადასახადის შემცირების ხარჯზე და ერ-
თობლივი მოთხოვნის გაზრდას;
- სავალუტო ბაზრის რყევების შემცირება და სტაბი-
ლურობის უზრუნველყოფა, რათა შესაძლებელი გახ-
დეს საშუალო და გრძელვადიანი დაგეგმვის განხორ-
ციელება;
- ტურიზმის ხელშეწყობას, სავიზო რეგულაციების გა-
მარტივებას;
- ექსპორტის ხელშეწყობას;

ჩატარებული კვლევის შედეგების ანალიზი ცხადყოფს სადისერტაციო ნაშრომში გამოთქმული ვარაუდების სისწო-
რეს, რაც დაკავშირებულია დერეგულირებასა და დეცენტრა-
ლიზებაზე ორიენტირებული სტრუქტურული პოლიტიკის
გატარების აუცილებლობასა და ადგილობრივი ინვესტიციუ-
რი პოტენციალის ზრდის ხელშეწყობის მნიშვნელობასთან.
ამასთან, ამ მიმართულებით ქმედებათა განხორციელება უნ-
და მოხდეს, როგორც საერთო-სახელმწიფო, ისე რეგიონულ
დონეზე და დაინტერესებული მხარეების მაქსიმალური ჩარ-
თულობით.

რეგიონულ განვითარებასა და სტრატეგიულ მართვაში
ინოვაციურ მიდგომად შეიძლება მივიჩნიოთ ტერიტორიუ-
ლი ერთეულების სპეციალიზაციის შემდგომი გაღრმავება და
ეკონომიკური წინსვლის მნიშვნელოვანი საშუალების - კლას-
ტერების განვითარება. ეკონომიკის სპეციალიზაცია ბევრჯერ
გამხდარა ქვეყნის წარმატებული განვითარების, კრიზისული
მდგომარეობის დაძლევის და ა.შ. განმსაზღვრელი ფაქტორი.
აღნიშნული ეხება რეგიონულ დონესაც. ცალკეულ მხარეებში
სპეციალიზირებული წარმოების კონცენტრაცია საშუალებას
იძლევა მოხდეს არსებული შეზღუდული რესურსების თავ-
მოყრა განსაკუთრებით პრიორიტეტულ მიმართულებებზე,
რაც მათი ოპტიმალური გამოყენებისა და მოგების ნორმის
მაქსიმიზაციის საშუალებას იძლევა.

საქართველოს მხარეების სპეციალიზირებული მეურნეობის წარმატებით ფუნქციონირებისათვის აუცილებლად მიგვაჩნია: 1) ეკონომიკაში დომინირებადი სექტორების განსაზღვრა და მათი უპირატესი განვითარება; 2) სამეცნიერო--კვლევითი საქმიანობის გაძლიერება და აქცენტის გადატანა უპირატესად რთული და მაღლახარისხოვანი პროდუქციის წარმოებაზე; 3) საერთაშორისო ბაზარზე ორიენტირებული ეკონომიკის ორგანიზება; 4) ძირითად მეწარმეებს შორის კავშირების გაღრმავების მაქსიმალური ხელშეწყობა; 5) სპეციალიზირებული პროდუქციის ექსპორტის ხელშეწყობა, უცხოეთში შესაბამისი წარმოების ორგანიზება; 6) საჭირო კადრების განათლებისა და ტექნიკური მომზადების სისტემის გაუმჯობესება და სრულყოფა; 7) სახელმწიფოს მხრიდან მხარეების ფუნქციური დატვირთვის ფორმირება-განვითარებისა და სპეციალიზაციის ხარისხის ამაღლების ხელშეწყობა; 8) რეგიონში ფუნქციონირებადი ისეთი კომპანიების განვითარების სტიმულირება, რომლებმაც შეიძლება მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანონ მხარის სპეციალიზაციაში; 9) ისეთი პროდუქტების იმპორტის რეგულირება, რომელიც ქვეყნის ამა თუ იმ რეგიონის სპეციალიზაციის პრიორიტეტი შეიძლება გახდეს.

რეგიონული კონკურენტუნარიანობის მთავარ განმსაზღვრელ ფაქტორს წარმოადგენს ძლიერი პოტენციალის მქონე კლასტერები, რომლებიც ემსახურებიან საწარმოო და სამეცნიერო პოტენციალის ამაღლებას დასაქმების და პროდუქტიულობის ზრდას, სიღარიბის დაძლევას, ექსპორტის ხელშეწყობასა და ინვესტიციების მოზიდვას.

სპეციალიზირებული განვითარება, გარკვეულწილად, ხელს შეუწყობს საქართველოს მხარეების განვითარების დონის გამოთანაბრებას. სპეციალიზაციის გაღრმავებით რეგიონების განვითარების დონის გამოთანაბრება მყარ საფუძველს შეუქმნის მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკის სპეციალიზაციის ხარისხის ამაღლებას და, შესაბამისად, მსოფლიო ეკონომიკაში უფრო მკვეთრად გამოხატული ადგილის დაკავებას.

თანამედროვე პირობებში, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ეკონომიკურად ჩამორჩენილი რეგიონების დახმარებას. ვგულისხმობთ, სისტემატური ფინანსური დახმარების გაწევას იმათთვის, რომლებიც განსაკუთრებული ნეგატიური ფაქტორების (არახელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა, ეკონომიკის მოძველებული სტრუქტურა, რთული დემოგრაფიული მდგომარეობა და სხვ.) ზემოქმედების გამო, ეკონომიკური განვითარებით მნიშვნელოვნად ჩამორჩებიან საერთო-სახელმწიფო საშუალო დონეს. აღნიშნული სხვადასხვა ფორმით შეიძლება განხორციელდეს. კერძოდ: ეკონომიკურად ჩამორჩენილ რეგიონებში წარმოების მოდერნიზაციასა და რეკონსტრუქციაზე მიმართული კაპიტალდაბანდებების სტიმულირება; ახალი მაღალტექნოლოგიური წარმოებების შექმნის ხელშეწყობა; სხვადასხვა სახის წანამატებისა და სუბსიდიების აკუმულირება (მაგალითად, ყოველ ახლად შექმნილ სამუშაო ადგილზე); შეღავათიანი კრედიტების მიღების შესაძლებლობების განვითარება და სხვ.

საერთო-სახელმწიფო ინოვაციური სისტემის პარალელურად, თანამედროვე პირობებში, სულ უფრო მეტ ძალას იკრებს რეგიონული ინოვაციური სისტემა, რომელიც ხელს უწყობს ცოდნის, უნარ-ჩვევებისა და საუკეთესო გამოცდილების სწრაფ გავრცელებას ტერიტორიულ-გეოგრაფიული ერთეულის შიგნით. სამწუხაროდ, საქართველოს რეგიონებში სახეზეა ტექნოლოგიური განახლებისა და ინოვაციების განვითარების მხარდაჭერის სისტემური და ინსტიტუციური ვაკუუმი, ასევე, მოძველებული ტექნიკურ-ტექნოლოგიური ბაზა, სუსტი საწარმოო სიმძლავრეები, დაბალი შრომის ნაყოფიერება, წარმოების სხვა ფაქტორების განვითარების არსებული დონე და საჯარო ინტერვენციისა თუ ხელშეწყობის უკიდურესი შეზღუდულობა.

ინოვაციური სისტემების განვითარების უმნიშვნელოვანესი წინაპირობაა სათანადო ინვესტიციების არსებობა კვლევასა და განვითარებაში (ე.წ. R&D – Research and

development) მთლიანად ქვეყნის მასშტაბით. ამ მხრივ, საქართველოში არც თუ სახარბიელო მდგომარეობაა. ქვეყნის მწირი ფინანსური რესურსები და სოციალური ვითარება ქვეყანაში, ერთობ ართულებს კვლევებსა და განვითარებაში თანხების ინვესტირებას. ჩვენი აზრით, აღნიშნული პრობლემის დაძლევისათვის არსებობს ორი ძირითადი გზა: 1) უცხოური ინვესტიციური რესურსების მოზიდვა, კვლევებისა და ინოვაციების იმპორტი; 2) საკუთარი რესურსების მობილიზება და გადამწყვეტ უბნებზე კონცენტრირება, ადგილობრივი კომპანიების მოტივირება კვლევებსა და ინოვაციებში ინვესტირებით, უნივერსიტეტების სამეცნიერო პოტენციალის გააქტიურების ხელშეწყობა.

ქვეყნის განვითარების და ეკონომიკური ვითარების ნორმალიზების კვალობაზე, სახელმწიფოებრივ მართვაში ცენტრალურ თუ ადგილობრივ დონეებზე აქტიურდება მუნიციპალური ქონების ოპტიმალური მართვის პრობლემა, რომელიც მომავალში კიდევ უფრო დამძიმდება, თუ მიმდინარე ეტაპზე ამ მიმართულებით სწრაფი და ქმედითი ნაბიჯები არ გადაიდგა. აღნიშნულის მნიშვნელობას კიდევ უფრო აძლიერებს ის ფაქტი, რომ საქართველოს მუნიციპალიტეტების გარკვეულ ნაწილში უკვე დაიწყო სტრატეგიული განვითარების ფართომასშტაბიანი თუ დარგობრივი პროგრამების შემუშავება, სადაც ქონების მართვისა და ოპტიმალური გამოყენების საკითხებს სათანადო ადგილი აუცილებლად უნდა დაეთმოს.

საქართველოში ადგილობრივმა თვითმმართველობებმა მემკვიდრეობით მიიღეს მოძველებული, ამორტიზებული საბინაო-კომუნალური მეურნეობა. ინფრასტრუქტურის ელემენტების უმეტესობა მოძველებულია, ისინი არ გამოყენებულა დიდი ხნის განმავლობაში, ხშირ შემთხვევაში მათ დაკარგული აქვთ თავდაპირველი ფუნქცია და ა.შ. დამატებით სირთულეებს ქმნიან ფაქტორები: ქონების სიმრავლე, მრავალფეროვნება, ფართო გეოგრაფიული განლაგება, ქონების სრული (ზუსტი) ნუსხის არ არსებობა. ამიტომ, აუცილებელია დაიწყოს ქონების ინვენტარიზაციის პროცესი, რომლის დროს,

პირველ ეტაპზე, უნდა მოხდეს იმ ობიექტების აღწერა რომელთა შესახებაც გარკვეული დოკუმენტაცია მაინც არსებობს. მეორე ეტაპზე უნდა დაიწყოს ინფორმაციის მოძიება იმ ობიექტების შესახებ, რომელთა შესახებაც რაიმე ოფიციალური დოკუმენტი არ არსებობს ან ვერ იძებნება. ინვენტარიზაციის დაწყებიდან გარკვეული დროის შემდეგ, პროცესში უნდა ჩართოს შემფასებელთა ჯგუფი, რომელიც მოახდენს ცალკეული ობიექტების ღირებულების დადგენას.

არსებული რეალური ვითარების გათვალისწინებით, ჩვენს პირობებში უფრო მიზანშეწონილია შედარებითი (ანალოგების მიხედვით) მეთოდების გამოყენება. ამ დროს, აქცენტები კეთდება შესაფასებელი ობიექტის შერჩევასა და მის შედარებაზე იმ ობიექტ-ანალოგებთან, რომლებიც დიდი ხანი არ არის, რაც აშენდნენ. ასევე, გამოიყენება ინფორმაცია უძრავი ქონების ანალოგიურ ობიექტებთან დაკავშირებით შემდგარ გარიგებებში დაფიქსირებული ფასების შესახებ.

ზემოთქმულს გარდა, ასევე გამოიყენება კონკრეტული ინვესტიციური ობიექტის შედარება იმ ანალოგ-ობიექტებთან, რომელთა მიხედვითაც გაგვაჩნია შემოსავლიანობის მაჩვენებლების შესახებ ინფორმაცია, ამ უკანასკნელთა იჯარით გაცემის შემთხვევაში. ვფიქრობთ, რომ ეს არის საბაზრო ფასის განსაზღვრის ყველაზე მარტივი და ბუნებრივი მეთოდი.

კვლევის შედეგად ჩამოვყალიბეთ შემდეგი დასკვნები:

1. საქართველოს განვითარების თანამედროვე ეტაპზე, გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მხარეების ეკონომიკური პოტენციალისა და მათი კონკურენტუნარიანობის (მ.შ. საინვესტიციო თვალთახედვით) ამაღლებას. აღნიშნულს მნიშვნელოვნად განაპირობებს შესაბამისი სამართლებრივი სივრცის შექმნა, რომელიც დაარეგულირებს რეგიონების სტრატეგიულ დაგეგმვასთან, ინოვაციებსა და კონკურენტუნარიანობასთან, ასევე რეგიონებისა და მუნიციპალიტეტების

აქტივებისა და მათი მართვის პრობლემატიკასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

2. დღეისათვის, აუცილებელი ხდება დერეგულირების პოლიტიკის შემდგომი გაღრმავება, რაც უნდა მოიცავდეს ფინანსური და ინვესტიციური სფეროს განვითარებისა და შესაბამისი ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბების მხარდაჭერას, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების, საინვესტიციო კომპანიებისა და ფონდების ქსელის შემდგომი განვითარების ხელშეწყობას, ინვესტიციების დაზღვევისა და სტიმულირების სისტემის ჩამოყალიბებას, ზედმეტი ბიუროკრატიის აღმოფხვრასა და ხელოვნური ბარიერების გაუქმებას და ა.შ.

3. საქართველოში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა, უპირველეს ყოვლისა, ორიენტირებული უნდა იყოს მთლიანად ქვეყანასა და მის ცალკეულ რეგიონში ინვესტიციური პოტენციალის ფორმირებაზე, მის ამაღლებაზე, ეკონომიკის რეფორმირებისა და მისი ეფექტიანობის ზრდის უზრუნველყოფის პროცესში ჩართვასა და მსოფლიო საინვესტიციო ბაზარში ქვეყნის შემდგომი ინტეგრირების ხარისხის ამაღლებაზე.

4. თანამედროვე პირობებში აშკარად იკვეთება სახელმწიფოს საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავების აუცილებლობა, რომელიც დაეყრდნობა სათანადო ნორმატიულ-სამართლებრივ საფუძველს ცენტრისა და რეგიონების საინვესტიციო კანონმდებლობის ანალიზის, სისტემატიზაცია-უნიფიცირების საფუძველზე და აპრობირებული ადგილობრივი თუ საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინებით.

5. აუცილებლად მიგვაჩნია საქართველოს სახელმწიფო ინვესტიციური პოლიტიკის გატარებაში სამხარეო თუ მუნიციპალური ასპექტების გააქტიურება, რისთვისაც მიზანშეწონილია განხორციელდეს ქვეყნის ცალკეული რეგიონის მდგომარეობის კრიტიკულობის გრადაცია, რომლის საფუძველზე შეიქმნება მხარეთა რეიტინგი და მასზე დაყრდნობით განისაზღვრება არსებული ვითარების გაუმჯობესების რამ-

დენიმე დიფერენცირებული ვარიანტი. კრიტიკულობის მაჩვენებელი საკმაოდ რთული და მრავალწახნაგოვანია, თუმცა მისი გაანგარიშება დადებითად აისახება რეგიონების განვითარების პრიორიტეტების შემუშავებაზე.

6. საქართველოს რეალობის გათვალისწინებით, კრიტიკულობის მაჩვენებელი შეიძლება გაანგარიშებულ იქნას მთლიანი პოტენციალისა და ინტეგრალური რისკის მაჩვენებლების გაერთიანების საფუძველზე. ამ შემთხვევაში თითოეული ტერიტორიული ერთეული შეიძლება ერთდროულად დახასიათდეს პოტენციალის და რისკის მიხედვით, ანუ განხორციელდეს რეგიონების რანჟირება.

7. ქვეყნისა თუ რეგიონის ინვესტიციური პოტენციალის ზრდა არ უნდა იყოს მხოლოდ უცხოურ ინვესტორზე გათვლილი. არანაკლებ მნიშვნელოვანია პირობების შექმნა ეროვნული ინვესტიციური პოტენციალის ადგილზე რეალიზებისათვის.

8. ნებისმიერი სახის წახალისება (საგადასახადო შეღავათი, სახელმწიფო სუბსიდია, შეღავათიანი კრედიტები და ა.შ.) ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ყველა კომპანიისათვის, ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის ფარგლებში. ამ ვითარებაში, კერძო ინვესტიციების სტიმულირების ერთ-ერთი ყველაზე მისაღებ ფორმად გვესახება საგადასახადო სტიმულირების მექანიზმების გამოყენება, რომელიც ხელს შეუწყობდა მთლიან ინვესტიციურ კაპიტალში კომპანიის საკუთარი რესურსების დაგროვების შესაძლებლობების გაფართოებას.

9. საქართველოს ეკონომიკის საინვესტიციო სფეროში სახელმწიფოს როლის გაძლიერება ორიენტირებული უნდა იყოს სახელმწიფოს საინვესტიციო პოლიტიკის ეფექტიანობის ამაღლებასა და ბაზრის მონაწილეთა თავისუფლების ხარისხის შენარჩუნებაზე კერძო (მ.შ. უცხოური) ინვესტიციების სტიმულირების პირობებში. ამისათვის, აუცილებელია სისტემური პოლიტიკის ერთიანი ხედვის არსებობა, რომელიც ქვეყნის სამრეწველო პოტენციალის განვითარებაზე იქნება ორიენტირებული.

10. რეგიონების ინვესტიციური პოტენციალის ამაღლება, ბევრად არის დამოკიდებული ადგილობრივი ხელისუფლების მმართველობის სტილზე, მათი გადაწყვეტილებების ხარისხზე, მმართველობით საქმიანობაში მენეჯმენტის თანამედროვე აღიარებული პრინციპების ინტეგრირებაზე და ა.შ. აუცილებელია, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საქმიანობა გასაგები და მისაღები იყოს როგორც ადგილობრივი მოსახლეობისათვის, ისე ბიზნეს ორგანიზაციებისათვის.

11. იმერეთის მხარეში რეგიონული ინოვაციური სისტემის ფორმირება დაკავშირებული უნდა იყოს ცოდნის გენერირებასთან, გავრცელებასა და მასთან დაკავშირებული ურთიერთობების განვითარებასთან, რაშიც ქ. ქუთაისმა ცენტრალური ადგილი უნდა დაიჭიროს. აღნიშნულის მიზანი იქნება შეისწავლოს, თუ როგორ განავითარებს კომპანიებისა და რეგიონული ინსტიტუტების თანამშრომლობა ინოვაციებსა და განათლებას, რაც ასე აუცილებელია თანამედროვე გლობალურ სამყაროში წარმატების მისაღწევად.

12. რეგიონული საინოვაციო სისტემისა და კლასტერული განვითარების მოდელი, რომლის ცენტრში იქნება მაღალი დონის უნივერსიტეტი, გვესახება სახელმწიფოებრივი განვითარებისა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლების აუცილებელ პირობად. იმერეთში, ამ მხრივ, საკმაოდ კარგი პირობებია, რადგან აქ ფუნქციონირებს ორი მძლავრი უნივერსიტეტი, არაერთი კოლეჯი და სასწავლო დაწესებულება, რომელიც სხვადასხვა ტიპის საგანამანთლებლო თუ პროფესიულ პროგრამებს სთავაზობენ.

13. მაქსიმალურად უნდა შეეწყოს ხელი ე.წ. „კლასტერულ ინიციატივებს“, როგორც განსაზღვრული რეგიონული კლასტერის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისა და რეგიონის ეკონომიკური ზრდის ტემპების გადიდების ორგანიზაციულ ინოვაციას, რაც პროცესში კლასტერული კომპნიების, სახელმწიფოსა თუ კვლევითი ინსტიტუტების ჩართვას გულისხმობს. მსგავსი ნოვაციის ინიციატორად უნდა მოგვევლინონ

მართვის ადგილობრივი ორგანოები ან ადგილობრივ მეწარმეთა გაერთიანებები, რაც კლასტერის ქვემოდან განვითარების სტიმულირების წინაპირობას შექმნის.

14. საქართველოს მხარეების სპეციალიზირებული მეურნეობის წარმატებით ფუნქციონირებისათვის აუცილებლად მიგვაჩნია: ეკონომიკაში დომინირებადი სექტორების გამოყოფა, მათი უპირატესი განვითარება; სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობის გაძლიერება და აქცენტის გადატანა რთული და მაღლახარისხოვანი პროდუქციის წარმოებაზე; საერთაშორისო ბაზარზე ორიენტირებული ეკონომიკის ორგანიზება; ძირითად მეწარმეებს შორის კავშირების გაღრმავების მაქსიმალური ხელშეწყობა; სპეციალიზირებული პროდუქციის ექსპორტის ხელშეწყობა.

15. საქართველოს მხარეებმა და მათ შორის იმერეთმა, საკუთარი შესაძლებლობების გაუმჯობესების მიზნით, კვლევებისა და განვითარების მართვის სფეროში, უნდა ჩამოაყალიბონ პირდაპირი სახელმწიფო მართვისაგან თავისუფალი „საკოორდინაციო ერთეულები“, რომლებიც მთავრობის თანადგომით შეასრულებს მრჩეველისა და მონიტორის როლს და დაეხმარება მას სათანადო პრიორიტეტების შერჩევაში.

16. საქართველოში სხვადასხვა პოლიტიკის მართვისა და კონცეფციების ფორმირებისას ყურადღება უნდა გამახვილდეს შემდეგ საკითხებზე:

- ა) სახელმწიფოს რეგიონული პოლიტიკა უნდა ხასიათდებოდეს გრძელვადიანი სტრატეგიული ხედვითა და შესაბამისი ქმედებების დაგეგმვით;
- ბ) უნდა არსებობდეს, რეალურ სტატისტიკურ ინფორმაციაზე დაფუძნებული რესურსების მოძიების და პროგრამებსა და რეგიონებზე გადანაწილების ობიექტური („არაპოლიტიკური“) მეთოდები;
- გ) უნდა მოხდეს ფორმირება სისტემისა, რომელიც გააერთიანებს თანადაფინანსებასა და პარტნიორობას, რაც გააძლიერებს პროექტების მართვაში საზოგადოების ჩართულობას, მათ დაინტერესებას პროექტის

წარმატებაში და გაამყარებს მათი საკუთრების უფლებას;

- დ) აუცილებელია, შეიქმნას სათანადო ნორმატიული ბაზა, რომელიც ჩამოაყალიბებს პოლიტიკის დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესის მართვის ზოგად წესებს, ინდივიდუალური პროექტების გადაწყვეტილების საფუძველზე;
- ე) საჭიროა მოხდეს ინტეგრირებული პროგრამების (დამატებით სამუშაოების შექმნის ხელშეწყობა, ინფრასტრუქტურისა თუ ადამიანური რესურსების განვითარება და სხვ.), თუ ინდივიდუალური პროექტების მხარდაჭერა;
- ვ) აუცილებელია განხორციელებულ ქმედებათა მონიტორინგი და შეფასება ბენეფიციარებისათვის თუ გადასახადის გადამხდელთათვის დამატებითი სარგებლისა იმ სიკეთის სადემონსტრაციოდ, რომელიც პროექტის რეალიზებამ მოუტანა რეგიონს;
- ზ) მნიშვნელოვანია გამჭვირვალობის უზრუნველყოფა პოლიტიკისა და პროგრამების იმპლემენტაციისას, რაც დემოკრატიული მმართველობის მნიშვნელოვან კომპონენტად ითვლება.

17. საქართველოში, დემოკრატიული ქვეყნების მსგავსად, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები უფრო მეტად სამეურნეო და ინფრასტრუქტურული ფუნქციებით უნდა იყვნენ აღჭურვილნი, რაც დადებითად იმოქმედებს ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულის განვითარებაზე, მის ეკონომიკურ გაჯანსაღებაზე, სოციალური ფონის გაუმჯობესებაზე და ა.შ. ეს ხელს შეუწყობს მისი ინვესტიციური მიმზიდველობის ამაღლებას.

18. საქართველოს ტერიტორიულ ერთეულებში, ინფრასტრუქტურული პრობლემებიდან ყველაზე აქტუალურია მუნიციპალურ ქონებასთან დაკავშირებული პრობლემები. მათ შორის ყველაზე მწვავედ მიგვაჩნია ქონების ნუსხის

არარსებობა, მისი ღირებულების დადგენა, რაც ფრიად გართულებულია მისი ცალკეული ელემენტების სიმრავლით, უმოქმედობით, თავდაპირველი ფუნქციური დატვირთვის მოშლით და ა.შ. საჭიროა დაიწყოს ქონების ინვენტარიზაციის პროცესი. თავდაპირველად უნდა მოხდეს ობიექტების აღწერა და მათი დოკუმენტაციის მოწესრიგება. გარკვეული დროის შემდეგ, პროცესში უნდა ჩაერთოს შემფასებელთა ჯგუფი, რომელიც მოახდენს ცალკეული ობიექტის ღირებულების დადგენას.

19. განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს რეგიონებში ანალიტიკური საქმიანობის წარმართვას. იგი მყარ საფუძველს შექმნის მათი მართვის სწორი მეთოდების, პრინციპების, განვითარების სწორი სტრატეგიების შერჩევისათვის, ხელს შეუწყობს ბიზნეს აქტივობას და ა.შ., რაც, საბოლოო ჯამში დადებითად აისახება მათ ინვესტიციურ მიმზიდველობაზე.

20. რეალური ინვესტიციების განხორციელებისას, გადამწყვეტი როლის შესრულება შეუძლია რეგიონის რეალური აქტივების სრულმასშტაბიან ინვენტარიზაციას. აუცილებელია ე.წ. „აქტივების რუკის“ ფორმირება, რაც საშუალებას მოგვცემს შევექმნათ მათზე დაფუძნებული რეგიონული განვითარების სტრატეგია, რომელიც არსებული თუ პოტენციური ინვესტორების გააქტიურებასა და მათი მოტივაციის ამაღლებაზე იქნება ორიენტირებული.

21. ყველა პროექტი, რომელიც რეგიონში ხორციელდება, მათი სპეციფიკიდან გამომდინარე, საჭიროებს ინდივიდუალურ მიდგომას. ინვესტიციური პროექტის თითოეული მონაწილე უნდა დამოუკიდებლად ახორციელებდეს გაანგარიშებებსა თუ შეფასებებს, ითვალისწინებდეს საკუთარ ინტერესებსა და თავს არიდებდეს გაუმართლებელ რისკებს.

დისერტაციასთან დაკავშირებული მთავარი პუბლიკაციები და სამეცნიერო ფორუმებზე დისერტა- ციის თემაზე წაკითხული მოხსენებების ნუსხა

ნაშრომის ძირითადი დებულებები გამოქვეყნებულია შემდეგ გამოცემებში:

1. იმერეთის მხარის სპეციალიზაციისა და კლასტერული განვითარების შესაძლებლობები, ჟ. ეკონომიკური პრო-ფილი, №15, თებერვალი 2015;
2. მუნიციპალური ქონების შეფასების თანამედროვე მეთოდები, საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია: „ეკონომიკა, ტურიზმი და საინფორმაციო ტექნოლოგიები ქვეყნის განვითარებაში: გამოწვევები და პერსპექტივები“, ქუთაისის უნივერსიტეტი, ქუთაისი 8-9.11.2014, გვ. 56-61 (თანაავტორობით);
3. უნივერსიტეტი - რეგიონული ინოვაციური სისტემის უმნიშვნელოვანესი რგოლი, აწსუ, პედაგოგიური ფაკულტეტი, V საერთაშორისო კონფერენცია: სწავლებისა და აღზრდის აქტუალური პრობლემები, ქუთაისი, 5-6.07.2014, გვ. 453-457;
4. Роль оценки городской недвижимости в повышении инвестиционной привлекательности городов Грузии, Даугавпилский университет, факультет социальных наук, 8-ая международная научная конференция “Социальные науки для регионального развития”, Латвия, 10-12.10.2013;
5. კომპანიის საინვესტიციო სტრატეგიის შემუშავების პრინციპები თანამედროვე ეტაპზე, სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია „ეკონომიკისა და ბიზნესის თანამედროვე პრობლემები და განვითარების ტენდენციები, აწსუ, ქუთაისი, 2013;

6. ინვესტიციური კლიმატის რეფორმირების გზები და შესაძლებლობები თანამედროვე ეტაპზე, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესის სამართლისა და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის 20 წლის იუბილისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია, ქუთაისი 24-25.05.2013, გვ. 122-128, (თანაავტორობით);
7. ინვესტიციური კლიმატის ცნება და რეგიონული ინვესტიციური პოლიტიკის ზეგავლენა მის გაუმჯობესებაზე თანამედროვე პირობებში, საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია: „რეგიონალიზაცია, თანამედროვე ეკონომიკური და სოციალური პროცესები“, შრომების კრებული, ქუთაისი 2010;
8. ფინანსური ინფრასტრუქტურის ცვლილება თანამედროვე მსოფლიოში ინვესტიციური კაპიტალისათვის კონკურენციის გამძაფრების პირობებში, ჟ. ეკონომიკური პროფილი, №8, 04/2010, (თანაავტორობით);
9. **Анализ факторов регионального инвестиционного климата края Имерети**, 2-я международная Научно-практическая конференция: Актуальные проблемы экономики и совершенствования правового регулирования в экономике, международная Академия финансовых технологии, г. Пятигорск, 2009;
10. საბაზრო გარემოში კორპორაციის ინვესტიციური ქცევის მოდელირების მოტივაციური მექანიზმი, ჟ. ეკონომიკური პროფილი, №5, 04/2009, გვ. 2-8 (თანაავტორობით);
11. ინვესტიციური პოლიტიკა, მისი როლი და შემუშავების პრინციპები თანამედროვე პირობებში, ჟ. ეკონომიკური პროფილი, №4, 04, 2008, გვ. 22-27, (თანაავტორობით).

Kutaisi University

Aza Ipshiradze

Doctoral Programme in Economics

**Factors Affecting Regional Investment Potential
and Recent Ways of Its Enhancement
(Example of the Imereti Region)**

Dissertation Abstracts

Presented for the PhD in Economics

Specialty 0701 - Economics

Kutaisi 2015

Supervisor: **Niko Chikhladze**

Doctor of Economics, Doctor of Theology, Professor

Appraisers, reviewers:

Vladimer Ghlonti

Doctor of Economics, Batumi Shota Rustaveli State
University, Professor

Konstantine Khmaladze

Doctor of Economics, Professor, Technical
University of Georgia

Defending of the dissertation will be held in ..... July, 2015 at
..... At the Economics and Business Faculty Council meeting,
Kutaisi University.

The thesis is available in the university library
(#13, Tsereteli str., Kutaisi, 4600)

Abstract was sent on ..... June, 2015.

The secretary of the Council of the
Faculty of Business and Economics
at Kutaisi University, Professor

NESTAN KUTIVADZE

Significance of the Problem

The development of the contemporary world is a multifaceted process. The processes that occur at the international level are distinguished by considerable peculiarities. However, they simultaneously unite the processes taking place in different countries. The capital, especially the financial capital, went beyond political borders long ago, which must be seen as global achievement. In recent years in parallel with the shortage of finances there has been the problem of rising demands for investment capital, the lack of this capital and its obviously limited availability. This tendency is especially typical of the countries with few resources, with developing or transitional economy.

The situation was even more deteriorated in Georgia after the war against Russia, economic blockade, political changes, etc. Consequently, the prospect of the country's development is considerably determined by the creation of the opportunities of attracting real investment resources into the economy and investing them. The emphasis should be placed on the enhancement of the local investment potential as well as the support for foreign investment resources, which can be predominantly achieved by forming and maintaining the investment potential of the entire country or its regions.

Proceeding from the aforementioned factors, studying the issue of investment potential is one of the most significant current problems in Georgia at the national, regional and local levels. The investment potential of a region is substantially determined by the investment climate and investment attractiveness. This is an environment where investment processes take place. Legislative-normative, organizational-economic, social-political and other

factors contribute to the formation of the environment. They determine the conditions of investment activities throughout the country and in its particular territorial units.

The investment potential of the region as well as investment climate are directly related to the investment policy of the country. Investment policy is a combination of organizational and economic measures taken by administrative bodies in order to create optimal conditions for investment at the national, regional, municipal and entrepreneur level. Investment potential determines starting positions of the formation of investment policy on one hand, and constitutes its consequence, on the other.

We believe that under the current circumstances the efficient investment policy should be based on the development of the following fundamental principles: a) Improving the legislation of the investment activity; b) Focusing the investment policy on the strategic directions of investment programs; c) Joining corporation efforts within the scope of the regional investment policy in order to meet joint interests; d) Regular monitoring of positive and negative trends of development; e) Creating proper investment climate and striving to improve it.

There is a wide range of definitions of the category of the investment climate and the methodology and methods of its calculation, predominantly, in terms of the profitability of the invested capital. The concept – “investment climate” is mostly applied in market economy when the economic environment cannot be controlled directly. This is a somewhat generalized criterion for the placement of investment resources. Investment climate is formed on the basis of the combination of economic, social, political, legislative, cultural and infrastructural conditions

which ensure investment attractiveness in economic sectors, particular enterprises, cities, regions or throughout the country, thus affecting the growth of the investment potential.

Study of the Problem

The study of the investment potential of the region does not have a long history in Georgia. This issue has become particularly interesting and important in XXI century since the activation of investment capital amid the gradual normalization of economic, social, political and other circumstances. Supporting the local investment potential and attracting foreign investment resources determines further normalization of economic conditions, improvement of the social background, budget growth and increased employment opportunities, and solutions to other significant problems.

Various aspects of investment potential and issues related to it have been studied by Georgian (E. Baratashvili, I. Meskhia, V. Papava, N. Chitanava, N. Khaduri, I. Archvadze, A. Abzalava, L. Eliava, L. Kokiauri, G. Ghavtadze, R. Manvelidze, V. Ghlonti, N. Chikhladze, K. Khmaladze, D. Mouravidze, R. Tsinaridze, D. Jafaridze, etc.) and foreign (B. Godin, M. Bishop, B. Mitchell, G. Freeman, B. Lundvall, P. Zuber, K. Baldina, S. Kicker, T. Canion, V. Palmad, P. Samuelson, S. Tomlianovich, G. Khomkalov, etc.) scientist-economists and researchers. Nevertheless, in the majority of works the issues related to investment potential and the opportunities of its enhancement are discussed in a comparatively narrow range, in a few particular directions.

Proceeding from the factors mentioned above, the major contribution of the dissertation author lies in the discussion of those

aspects of the issues of regional investment potential which were not accentuated in different scientific works. Furthermore, in the dissertation these issues are discussed in a more complex manner and appropriate recommendations have been formulated on the basis of a relative analysis.

During the research process the complex use of various methods made it possible to present a comprehensive picture of the formation and further development of the investment climate in Georgia, which has become a certain basis for the creation of a range of measures to solve relative problems at the regional level.

Aims and Objectives of Research

The major aim of the dissertation is to innovatively present the concept of investment potential by generalizing and applying the existing scientific and practical knowledge and experience, to reveal the factors that affect it, to determine the extent of its impact on business processes; to formulate specific suggestions on the complex development of the Imereti Region and enhancement of investment attractiveness by focusing on the opportunities to integrate innovative approaches into the management of regions. The process of the achievement of this aim has been divided into several stages and the emphasis has been placed on the following aspects:

- **The first** – Revealing and analyzing the factors that determine investment potential amid the activated competition for investment capital at the international level;
- **The second** – Revealing and analyzing the major directions of the modeling of investment activity and

behavior of a business organization in the changing investment environment, and determining possible trends in order to disclose the opportunities of making the regional development oriented to it;

- **The third** – Revealing the key factors that affect the investment attractiveness of a region; analyzing the opportunities of the application of the innovation-based development model.
- **The forth** – Formulating specific suggestions on the complex development of the Imereti Region by studying the its entire economic potential;

Theoretical and Methodological Basis of Research

The theoretical and methodical foundations for studying and analyzing the problems and issues discussed in the dissertation are as follows: classical and modern economic theories, studies by Georgian and foreign scientist-economists related to regional investment attractiveness, views of politicians and experts, reports and studies from international organizations, etc. The dissertation author has used official statistical information, legislative and normative documents, other types of public information, etc.

In the process of achieving the dissertation aims and objectives or studying particular issues the author applied general scientific methods of research as well as methods of synthesis, SWOT-analysis and analogies; comparative, historical and quantitative methods; methods of institutional analysis, graphic and economic-mathematical modeling; abstract-logical and statistical methods, etc.

Scientific Novelty of Dissertation

The major scientific novelty of the dissertation lies in the identification of the key conditions and factors determining the regional investment potential of Georgia on the basis of the research, analysis, evaluation and generalization of the scientific studies of regional investment problems; the disclosure of investment peculiarities determined by modern globalization; the in-depth analysis and evaluation of the key indicators of the attractiveness of the investment potential of the Imereti Region.

There are the following scientific findings: the author has studied the opportunities of the application of innovative approaches in the management of the regional development of Georgia; the model of the ranking of the regions of Georgia has been suggested; the impact of regional factors on the investment behaviour of companies has been defined; the author has evaluated the entire economic potential of the Imereti region and the opportunities of its clusterization; the role of enhancement of the regional investment potential of Georgia in acceleration of the regional development has been defined on the basis of the analysis; the author has suggested the system of measures of stimulating the improvement of the regional investment environment of Georgia.

Practical Importance and Realization of Research

The results of the research and recommendations can be applied to solve the political and economic problems that appear during the processes of the formation of programs of strategic regional development in Georgia, the disclosure of the investment profile of the regions and the stimulation of their investment attractiveness. The results of the research and methodological

approaches can also be used in the process of teaching the special courses of relative academic university programs.

Certain issues discussed in the dissertation, practical views or recommendations will be beneficial for the researchers or practitioners interested in this field.

Author's Contribution. Investment area has been an object of interest and research for scientist-economists for a few decades already, at the international as well as national and regional levels. The issues linked to it are also discussed in relation to the processes of studying macroeconomic and regional politics, the problem of the sectoral or territorial distribution of investment resources, the formation of strategic plans of the development of territorial units and other significant problems.

However, considering the existing reality related to the solution of the problem of attracting overseas investment capital and integrating it into the development of the country amid the “hunger” for financial resources throughout the world, there are a lot more significant issues that require in-depth scientific research and evaluation. The author of the dissertation has studied and innovatively presented the following issues:

- The essence of investment potential as an economic category;
- The active role of government in the improvement of investment potential;
- The concept of region, principles of its management and processes linked to it;
- Presenting the impacts of regional factors on the modeling of the investment behaviour of companies;

- Trends of the regional development of Georgia, opportunities of cluster development, innovative approaches towards regional strategic management;
- Optimal management of municipal property and its application in terms of the enhancement of investment attractiveness and other aspects.

Approbation of Dissertation and Publications

The major principles of the work, innovations and recommendations have been published in reviewed journals, foreign-language publications, materials of scientific-practical conferences, in accordance with the relative regulation of Kutaisi University. More specifically, 3 papers were published in the journal “Economic Profile” (2008-2015), 2 reports were presented at national conferences (2013-2014) and 3 reports - at international conferences (2010-2014).

Besides, the findings from the dissertation, related to the issue of optimization of municipal property management, have been given to the committee of formation of the development strategy of Kutaisi.

Dissertation Volume and Structure

The dissertation consists of 180 printed pages. It comprises the introduction, 3 chapters, 9 sections, conclusions and suggestions, references and appendices. The structure is as follows:

Introduction

Chapter I. Investment Potential and Its Determining Conditions

- I.1. Investment potential as an economic category;
- I.2. Government role in the improvement of investment potential

Chapter II. Regions and Conceptual Aspects of Current Regional Development

- II.1. Modern approaches towards the understanding of the concept of region;
- II.2. Prospects of applying innovative principles in the management of regional development;
- II.3. Impacts of regional factors on the formation of the mechanisms that motivate the modeling of the investment behaviour of companies

Chapter III. Role of Enhancement of Investment Potential in Acceleration of Development of Georgian Regions (the example of the Imereti Region)

- III.1. Modern trends of the regional development of Georgia;
- III.2. Evaluation of the entire economic potential of the Imereti Region and opportunities of cluster development;
- III.3. The role of innovation and innovative system in the development of regions of Georgia;
- III.4. The significance of the evaluation of municipal property for the enhancement of investment attractiveness of territorial units

Conclusions and Suggestions

References

Appendices

Synopsis of Dissertation

The first chapter of the dissertation, “**Investment Potential and Its Determining Conditions**” deals with the study of the contemporary essence of the concept of investment potential as an economic category. The enhancement of investment attractiveness is one of the most significant recent issues related to the economy of Georgia. The achievement of this goal largely depends on the enhancement of national as well as regional investment attractiveness for potential investors. In the existing context it is immensely important to provide investors with conditions that positively affect their decisions while selecting a particular area for investment, such as a particular project, company, city, administrative-territorial unit, region or the whole country.

Thus, the term “investment potential” implies:

- On one hand - investment conditions, opportunities of investing funds in investment assets;
- On the other hand - a combination of investment resources - accumulated and organized in a certain way, which makes it possible to achieve the synergy effect if they are applied purposefully.

There is a direct link between investment potential and its particular realization. The latter implies: measures of its formation and enhancement; a combination of measures for creating the proper conditions to integrate it into the real investment process; the process of its efficient realization achieved through the application of various motivating mechanisms.

We believe that the investment potential of a region is a combination of economic resources existing in a particular region

(natural resources, labour resources, industrial infrastructure, major funds, etc.), investment resources and investment conditions.

The relation between investment potential and investment process has been discussed in different ways by contemporary authors. However, all of them emphasize investment climate and attractiveness, and their role in the formation and improvement of investment potential at every level of management. Investment potential is a synthesis of various objective characteristics (business conditions, property, solvency, etc.), whereas investment climate includes objective opportunities of the whole country or a particular region and risks of investment activity.

There are eight elements complementing the country's investment potential that can be efficiently used in regard with regions. They are as follows:

1) Commodity Resources; 2) Labor resources; 3) Production potential; 4) Innovation potential; 5) Institutional capacity; 6) Infrastructure capacity; 7) Financial potential; 8) The Consumer potential; Furthermore, Investment potential for its part implies the existence of an appropriate legislative base, investment potential assessment methods and criteria, investment risk management mechanism etc.

Above mentioned components can be reckoned to be more or less developed in Georgia except from the latter. To prove the lack of methodology for investment climate assessment it must be more accurate to say that there is no investment potential i.e. in general there is no thorough attempt at investment environment passive study to make predictions concerning consecutive management steps. Consequently, static character of current methodology for Investment climate assessment can be considered as a drawback and

in most cases it turns down all the opportunities to be integrated in investment management process in order to come up with a wide range of investment management solutions.

It's become of great significance to carry out scientific research on foreign direct investment and by developing investment potential maintain a great contribution to economies in developing and transition countries. The less is the amount of free investment resources the vaster becomes opportunities for capital investment, i.e. fighting competitively for the acquisition of investment capital. (according to areas and geographical characteristics) The issue becomes more acute in case of certain countries with scarcity of domestic investment resources.

At the present stage of development, the influx of foreign investments remains important to the state's economy. This is caused by less support from the state, the scarcity of sufficient resources in the majority of domestic corporations, a financial crisis the country has recently undergone, falling production, mostly outdated and obsolete facilities, capital that is expensive relative to other factors of production.

It's noteworthy that perspectives for foreign investment in Georgia as well as in most countries of the former socialist camp are appealing. The following aspects can be an impediment:

a) the lack of substantial competition and serious resistance from national entrepreneurs b) cheap labor force without having to pay too much attention c) cheap Industrial raw materials market ; a large consumer market d) a high rate of profit, which surpasses the industry average profit margin endorsed by developed market-economy countries. e) existence of inefficient and irrational markets.

It should be mentioned that, to attract greater foreign capital by means of investing funds is less common. The main reasons are political instability and economic growth, incomplete and sometimes controversial legislation; ambiguous property rights, the benefits of foreign investment, national currency instability; less predictable changes in tax system;

Regional investment policy supports job creation, competitiveness, economic growth, improved quality of life and sustainable development. It encompasses measures system which is held at levels of the region or other territorial unit and promotes investment and domestic resource mobilization, instructions for their effective and rational use to meet interests of both population and investors. Regional Investment policy may have different characteristics accordingly due to certain factors: a) economic and social progress in the region; b) industry potential including its current size and rate of growth as well as profitability characteristics and trends. c) natural and climatic conditions; energy resource supply; d) Geographical location and geopolitical situation; e) demographic conditions; f) the attractiveness of a region or country as an investment destination etc.

To promote state investment policy and activate regional and municipal aspects it's highly recommended to assess criticality ranking of separate administrative-territorial units, based on which parties rating is set up to integrate several differential options for maintaining current situation development.

Although Criticality indicator seems to be rather complex and polyhedral, its calculation can impact positively on regional development priorities. From our point of view, considering current reality it can be calculated in accordance with total

potential and integral risk indicators. In this respect each territorial unit could be characterized by potential rate (high, average, low, impaired, minor) and risk factor (high, moderate, minimum, etc.)

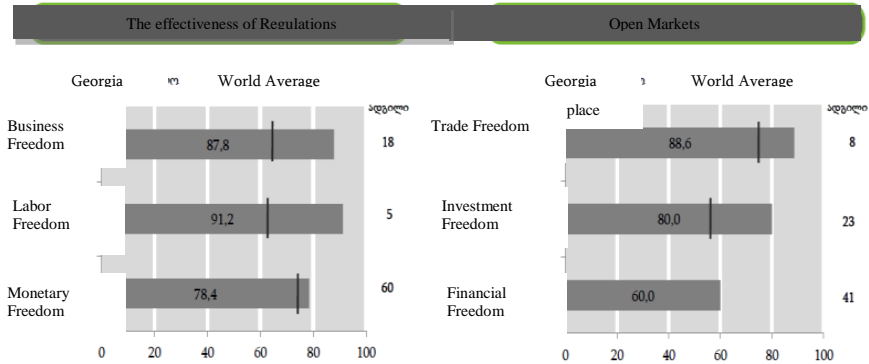
The effectiveness of investment policy is determined by investment climate improvements. For its part, an efficacious and favorable investment climate has influence on investment policy in terms of further improvement. Investment policy as a mixture of measures affects those distinctions (primarily subjective ...) that create investment climate. It will be actualized by means of investment strategies under risk-based regulation, implementation as an essential part of the strategic planning process, and its realization.

There are various methods to evaluate investment climate based on different economic, political and financial performance, according to which Investment grade can be assigned to any entity (the country, region or local territorial unit) This indicator seems to be of great significance for Investors which combine certain information they are interested in. Investment rating depicts the level of stability index , economic policies, Investment environment, economic growth perspectives. For instance, Liberal investment environment in Georgia and equal approach to local and foreign investors makes country as an attractive destination for FDI.

Obviously, these factors can't guarantee the attraction of more foreign direct investment, but they can facilitate to certain degree. According to various rating companies, researches showed that over the last few decades Georgia has been characterized by the increasing popularity. We can focus on comparative analysis of

the individual components of index of economic freedom at the example of Georgia in contrast with world average.

Table 1.
Individual Components of Index of Economic Freedom

The above-mentioned table is just a rough and conditional description and the role of the state in investment sphere mustn't be ignored. The main objective lies in the fact that country's investment policy is supposed to develop efficiently along with maintaining freedom to let local *market participants* compete. The policy should stipulate selection of investment priorities, upgrading quality of investment management process, integrated approach to setting objectives and targets and consistency of actions.

Under the condition that the centre for heaviness of the investment strategy is increasingly moving towards creating the appropriate investing environment oriented towards the private investor's activation, instead of increasing state investment expenses, the objective of the country's investment policy should be to support the activation of priority fields, enterprises or

territorial-geographical units and the growth of their motivation. Besides, the policy mentioned should have a systematic, coherent and dynamic character.

The second chapter of the paper **“Regions and Conceptual Aspects of the Regional Development”** studies the contemporary methods concerning the definition of the concept of regions, discusses the possibilities of the application of the innovative principles in the regional development management and analyzes the impact of the regional factors upon the formation of the motivational mechanism for the investment behavioral modelling of companies.

Several decades ago, in the regional economy, a region was considered to be a place of togetherness for a production-consumption of the population, natural resources, goods and the service. Taking into consideration the ongoing processes and the contemporary challenges in the world, it is apparent that the attitude suchlike is imprecise. As a result of the deepening processes of decentralization and deconcentration in a number of leading and less developed countries, it seems necessary to consider the region as a participant of the economic processes and as a juridical plenipotentiary entity – with its own economic interests.

The abovementioned approach includes the following important components: 1) perfecting the state administration against a background of the increase of the importance of regions; 2) further developing regulatory institutions and improving their legal foundations; 3) enhancing economic regulatory instruments and accentuating the market methods; and 4) the possibility of the existence of the specific regional forms.

According to the modern theory of regionalism, the concept “region” is defined as a poly-functional and multi-aspect open socio-economic system, which has multilateral (direct and reciprocal) relations with the environment.

Georgian scientists – economists draw their attention to the importance of the region as the economic space covering a variety of objects, a territory equipped with the systems of communication, populated points, manufacturing enterprises, used and recreational areas, transport and engineering networks. Within the state strategy of Georgia’s regional development of the years 2010-2017, the concept of region is defined as a functional-planning unit, which represents the unification of the administrative-territorial units, and, as a rule, it coincides with the territory governed by Georgia’s state representatives-governors. The city of Tbilisi is also considered to be a region, Georgia’s autonomous republics and temporary administrative-territorial units.

Under the ongoing globalization conditions, as opposed to nationalism, the world economic problems have come to the foreground. The functioning of state regulations for the national economy is gradually becoming weaker and weaker, since under these conditions it is less capable of protecting the national economy from the harmful impact of international economics. In particular, it is said of a small country, including Georgia. The latter causes an increase in the interdependency of economics, and accordingly, the infringement of the possibilities of defending the independent decision-making and one’s own strategic interests.

As a result, the relations are being established between the regions, which, truly, are not of higher importance than the state level, though, they are not of less importance. Such kinds of

relations are going more and more beyond the cultural and educational spheres, and for the purpose of developing business relations, realizing joint investment programs, attracting supplementary resources, implementing joint projects, unifying the efforts for the investing resources in the competitive battle and etc.

At the current stage, the term “regional development” does not cover only the implementation and realization of the mechanisms for supporting local social or economic processes any longer. No less importance is ascribed to the integration of the modern methods and principles of the management in the activity of the regional governance linkage in order to make the decisions made here more understandable for, generally, the economic system and its separate entity as well, for either the business organization or the physical entity, not in a country taken separately, but in the whole world taken in its entirety. The necessity for the adoption of the modern style of the governance is particularly noticeable in the strategic management of the regions, generally, of whose dominance in the governance activity, in the European viewpoint, requires the novel visions and attitudes.

In the modern regionalism more and more intensive discussions are taking place about the necessity of the application of the innovative approaches and of the adoption of the novel principles. In the dissertation paper the attention has been drawn to the following principles and approaches:

- Respecting human rights, a person’s freedom, open and widespread involvement of a person or an organization in the social life, taking the independent decisions accentuating their own priorities, which will be free from the harsh influence on the part of the state;

- Harmonic, proper and results-oriented suitability of the state regulations and deregulations;
- For the purpose of achieving the shared responsibility and the involvement provision into the state governance, switching the model of “cooperative state/municipality” into the place of the paradigm “superior state-municipality”, in the future the shared responsibility and involvement will be based upon the models of interrelations: “motivation incentive-supportive state” and “sustainable cooperative municipality”.
- Providing the interrelation between the modern decisions and future strategic challenges. This refers to the fact that at any level the supervisor’s actions should be based upon the past experience, be concerned with the modern problems and, to the maximum, should take into consideration the future prospects. As a result of that, the close ties will be established among the past, present and future. As for the strategic objectives, they seem to be integrated into both the operative and long-term governance activities;
- Providing the priority of the determination in comparison with the pretension, encouraging the attitude, when a citizen is willing to achieve success for his/her own and for others, and besides, together with them;
- It is exactly the similar outlook that should be the basis for the management of the regional development, taking concrete steps for forming and realizing the strategic outline. In this case there will be laid a solid foundation for the investing behavior of the separate companies and for

being normalized the formation of their activities and for their further perfection.

All the above-mentioned, together with the other issues of no less importance, go under the title of the investment policy of the corporation, this presents to be a less studied field in the reality of Georgia, it is certain that its actuality is beyond any doubt. Whilst implementing the investment policy of the corporation, the following principles should be taken into consideration:

- Addressing the investment policy towards the strategic plans of the corporation and the achievement of its financial sustainability;
- Considering inflation and risk factors;
- Investments Economic validation;
- Forming the optimal structures of the portfolio and real investments;
- Ranking the investment projects according to the importance and order, due to the existing resources and considering the possibilities of attracting foreign sources;
- Selecting comparatively cheap, reliable sources and methods of the investment funding;
- Considering generic state and local factors whilst building up the investment strategy and etc.

Taking into consideration these and other principles gives us the opportunity to avoid mistakes and inaccuracies during a complicated and time-consuming process of the implementation of the investment policy of the corporate.

The model of the investment behavior features a theoretical concept of the motivation system of the economic entity, which

enforces them to undertake the investment activity at all the stages of the functioning and through all kinds of exposition forms.

The third chapter **“The Role of Raising Investment Potentiality in Hastening the Development of the Regions of Georgia (Based on the Example of the Region of Imereti)”**, on grounds of the studies of the modern tendencies of the regional development of Georgia and of a generic assessment of the economic potential in the region of Imereti, there are suggestions about how to raise the investment attraction of the regions of the country and of the territorial units in connection with the possibilities of cluster development, the role of innovations and the innovative system and with the importance of making an assessment of the municipality property.

Discussing the region of Georgia as the totality of an arena for undertaking the investment activities and of the places with the relevant conditions, we are creating a new identity of their content and functional meaning. For several decades, the contemporary approaches to the regions and the regional development have been being formulated, attitudes have been being changed, priorities, conditions and etc.

At present, Georgia contains 2 autonomous republics, 9 regions, 12 self-governing cities, 60 municipalities. In spite of a small area of the territory, the territorial differences are quite likely to be noticeable in Georgia, as among the different regions and within them, too, according to the territorial units. Under the circumstances, some of the main characteristics of the existing model of the regional development have been exposed, the following are noteworthy to mention among them: disorder in the development; the lack of (material, financial, human and etc.) resources; the faultiness of the legislative base; misbalance in the

development; a variety of the interested parties regarding the matters of the regional development.

In the nearest future, for the purpose of the successful delivery of the priority directions of the regional policy and, accordingly, of the approved strategies, great importance is ascribed to the inclusive elaboration and implementation of the concrete action plans (thus, projects, detailed activities, programming supplements), which will be provided by means of the entirety of the effective monitoring and assessment instruments, and accordingly, through the performance indicators.

In spite of being made the positive strides, in the regions of Georgia, there is still a problem in terms of the systematic and institutional vacuum supporting the technological renovation and the development of the innovations. The same applies to the following: old technical-technological base, weak manufacturing capacity, and low productivity of labour, the existing level of the factors influencing other kinds of production, the public intervention and the extreme restriction on the supporting processes. The mentioned above hinders a great deal the development of the important economic processes in regions.

Mainly, the three factors determine the competitiveness of the separate regions: economic conditions, financial flexibility and an organizational/administrational structure. In its own way, the economic conditions include the functioning of a business sector, a demographic situation, an economic structure of the region, the size of the consumer market, a social background, the scalability of the real demands, the potential for transportation-logistics, and, generally, the prospects for an economic growth. It is of central importance to define to what degree we are able to use natural and

historical advantages in the regions, or, on the contrary, whether we have the ability to fix the deficit of these advantages or not, in most cases, through the specific, our own unique initiatives. All of these are shown within the indicators of the economic, budget, social spheres of the regions.

We think that it is necessary to undertake the ranking of the social-economic state of the regions of Georgia, based upon the aggregated key indices. It will give us the opportunity to define a position of this or that region of Georgia on its economic map. This is one of the elements of the regional diagnostics (Development Processes Diagnostics). Since a thorough diagnostics covers a wide range of regional situations and characteristics of the problems, a list of different factors for a qualitative assessment, which determine the situational state and development. The ranking will enable us to use the results of analyses not only as a basis for evaluating a level of the investment attraction in the regions, but also as a means to highlight the problem, of which solution the development of any region is greatly dependent on.

Among the regions of Georgia, Imereti is one of those having great and good prospects for development. There is quite a variety of sphere-related structures in business, determined by the diversity of the existing resources. In particular, in Upper Imereti a primary discipline is mining engineering (extracting and processing manganese in Tchiatura and Zestaphoni, extracting coal in Tkhibuli), as for the central and western part of the region, different agricultural disciplines are more developed – market-gardening, viticulture, cereal farming, fruit-growing, animal husbandry and etc. Also, the potential of the city of Kutaisi should be separately mentioned separately. It is a centre for a major part of

the economic and intellectual resources of the region, including the free industrial zone.

Almost all the municipalities of the region are located within the surrounding area of the central auto- and railway highway, which creates further possibilities for the development of business. For the last 2 year the attraction of the region has been much more increased by the operation of the Kutaisi (Kopitnari) Airport, at this stage, particularly, it is said of the aspect of tourism. In the future, supposedly, it seems to be interesting in terms of the attraction of further investments.

In Imereti almost all the banking, credit and insurance institutions, existing in the rest part of the country, are in operation, here. Also, there are local business consultancy organizations, state structures, vocational and higher institutions, of which proper working are of central importance to the investments attraction and business development in the region.

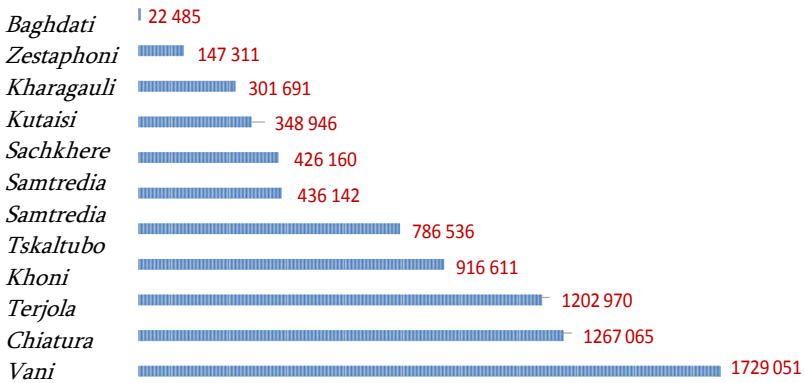
In spite of a number of advantages, in the region there are quite a lot of impeding factors for business development; out of them the following should be highlighted: ill-equipped infrastructure, lack of investments, labour force qualification, a low accessibility of the modern machinery and technology, deficiency of the active international relations and etc.

The progressing of the infrastructural projects is particularly important for the formulation and development of the future prospects in the region of Imereti, characterized by a growing tendency for the last few years. In 2014 the municipalities in the region of Imereti allocated in total 7,6 million GEL from the local budget for the infrastructural projects, 154 projects mentioned were planned and carried out (Fig. 2). A leading position was taken

by the municipality of Vani in terms of the financial resources allocated from the local budget for the infrastructure – 1 729 051 GEL, the lowest level of funding was revealed in the municipality of Bagdati – 22 485 GEL. The municipality of Tchiatura managed to finance most of the infrastructural projects from the local budget – 27 projects.

Figure 2.

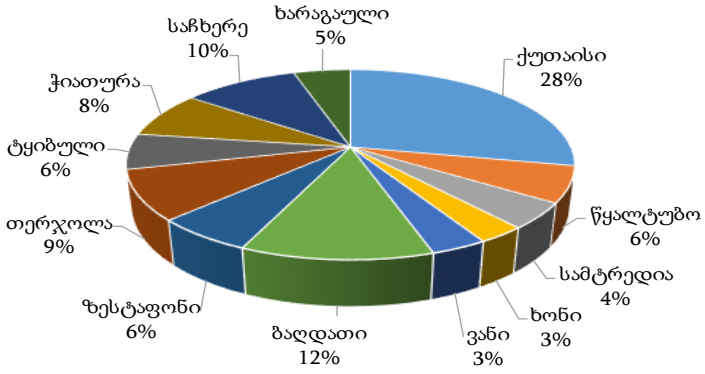
Local Budget Infrastructural Costs, 2014 y. (GEL)

In 2014 the Fund for Regional Development allocated 38 233 870 GEL to the municipalities of Imereti. In total 136 infrastructural projects were financed. The major part of the funding was allotted to the municipality of Kutaisi – 10764,9 GEL, within its framework 16 projects were funded (Fig. 3).

Figure 3.

**FRD Funding Structure According to the Municipalities,
2014 (%)**

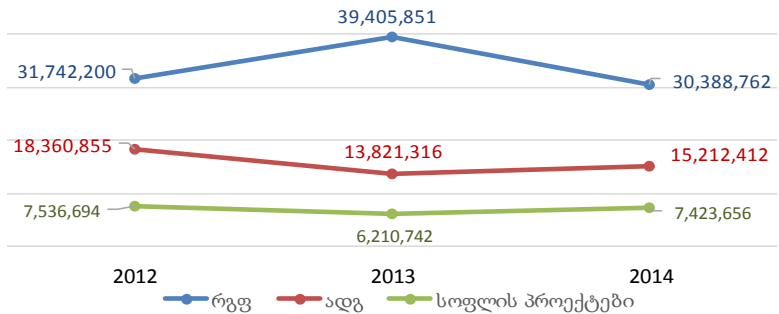

Chiatura 8%, Sachkhere 10%, Kharagauli 5%, Kutaisi 8%, Tskaltubo 6%,
Samtredia 4%, Khoni 3%, Vani 3%, Baghdati 12%, Zestaphoni 6%,
Terjola 9%, Tkibuli 6%.

In the region, in total 53 million GEL was spent on the infrastructural projects in 2014 (Fig.4).

Figure 4.

Infrastructural Expenses According to Funds

FRD Position Village Projects

In the region of Imereti we surveyed the representatives from the companies of different size and direction of activities. Totally, 15 respondents were surveyed, of whose manufacturing output was about 750, 0 million GEL and the employability level was 4500 persons.

As a result of the analyses, we have the following indices:

- The majority of companies were established in 2006-2012 yrs. (including those, whose turnover exceeds 10, 0 million GEL);
- Since the year of 2012, mainly, small and medium-sized companies have been founded, with a turnover of up to 5, 0 million GEL in total (4, 5 % of a whole turnover) and in where only up to 3 % of the personnel from the companies surveyed were employed. There is only one company, which has a turnover of more than 10, 0 million GEL. Its main assignment is to build the automobile highway, which is the state investment;
- In 2014 LTD “Eurasiastyle” stopped functioning. Besides, for the last 2 years there was a reduction both in the amount of production and in the number of employees. The company started working with up to 600 employees (including 200 foreigners) and finished with 300 staff members (including 25 foreigners);
- The following impeding factors for doing business were enlisted: inappropriate business environment (6 respondents); difficulties with registration (0); tax legislation and records management (2); customs regulations (3); labour regulations (4); uncompetitive environment (8);

For the purpose of the improvement of the situation, the actions to be carried out are the following:

- Increasing the possibility of taking a loan, the easy accessibility of a loan;
- Making supportive strides for small businesses on the part of the authorities; creating new economic entities and facilitating the improvement of the employability indices;
- Making legislative changes in terms of the elevation of regulations and restrictions; liberalization;
- Having more communication with entrepreneurs and increasing their level of being informative;
- Increasing a minimum of VAT refunds, reducing VAT rates, reducing property tax;
- Stabilizing economic and political situation;
- Maintaining- advancing local infrastructure; supporting risk reductions on the part of the authorities;
- Increasing real income at the cost of a reduction in income tax; increasing the joint demand;
- Reducing the fluctuations of the currency market, providing stability in order to be given the opportunity of conducting medium and long-term action plans;
- Supporting tourism, simplifying visa regulations;
- Supporting export.

Analysis of the survey results demonstrates the correctness of the assumptions made in the dissertation, which is related to the necessity of structural policy implementation, oriented to deregulation and decentralization, and the importance of local investment potential growth. In addition, actions should be taken

in this direction both at the general state and regional levels and with stakeholder engagement.

Further strengthening of **specialization** of territorial units and development of **clusters** -significant sources of economic progress, can be considered as an innovative approach to regional development and strategic management. Economic specialization has been the determining factor in successful development of a country, coping with a crisis situation, etc. This refers to the regional level as well. Concentration of specializing production in certain regions allows gathering limited resources, particularly on priority directions allowing maximization of their optimal use and the rate of profit.

We consider it necessary for successful functioning of specialized agriculture of different parts of Georgia to: 1) determine dominant sectors in the economy and develop their priority; 2) strengthen research activities and focus mainly on difficult and high-quality production; 3) organize international market-oriented economy; 4) support the enhancement of ties between main entrepreneurs; 5) promote exports of specialized products and organize relevant production abroad; 6) improve and perfect the system of staff education and technical training 7) support functional formation and development of the regions and enhancement of the quality of specialization; 8) stimulate development of such companies operating in the region that could substantially contribute to the specialization of the region 9) regulate imports of such products, which could become a priority of this or that regionspecialization.

The key factor of regional competitiveness is strong potential clusters that serve the increase of industrial and scientific potential,

growth of employment and productivity, poverty reduction, export promotion and investment attraction.

Specialized development, to some extent, promotes equalization of the development level of Georgian regions. In deepening specialization, equalization of the development level of the regions will provide a solid basis for the increase of specialization level of the country's economy and, therefore, a more clearly defined position in the world economy.

Under modern conditions, special attention should be given to help the economically backward regions. I mean, systematic financial support for those who due to negative factors (unfavorable geographical location, outdated economic structure, complicated demographic situation, and so forth) significantly lag behind the overall economic development at the general state level. This can be implemented in various forms. In particular: to stimulate the investment directed to production modernization and reconstruction in lagging regions; to promote creation of new high-tech manufacturing; to accumulate various types of additives and subsidies (for example, at each newly created job); to develop opportunities of getting soft loans, etc.

In parallel with general state innovative system, under modern conditions, regional innovation system is gaining more and more strength, which promotes rapid spread of knowledge, skills and best practices inside a territorial and geographical unit. Unfortunately, in the regions of Georgia, there is a systematic and institutional vacuum of technological renovation and innovation development support also weak production capacities, low productivity, existing level of development of other factors of

production and extreme limitations of public intervention or support.

The basic prerequisite of innovative systems development is the existence of proper investment in research and development (the so-called R & D - Research and Development) of the country. In this regard, Georgia is not in a very good condition. The country's scarce financial resources and social situation in the country makes it very difficult to invest in research and development. In our opinion, there are two main ways to overcome this problem: 1) to attract foreign investment resources, research and innovation import; 2) to mobilize own resources and concentrate on key areas, to motivate local companies by investing in researches and innovations, to promote activation of scientific potential of universities.

Against the background of normalization of the country's development and economic situation, at central and local levels, the problem of optimal control of municipal property is getting active which will probably get worse unless, at the current stage, some rapid and effective steps are taken in this direction. The importance of this is further reinforced by the fact that some of the municipalities have already started large-scale or sectoral programs for strategic development in which the issues of property management and optimal use should be given proper attention.

In Georgia, local governments inherited the old, amortized housing and communal agriculture. Most of the infrastructure elements are out of date, they have not been used for a long time, in many cases they have lost their original function, etc. The following factors create additional difficulties: property variety, wide geographical layout, absence of total property list. Therefore,

it is necessary to begin the process of inventorization of the property which encompasses, firstly, to describe the objects with some kind of documentation, secondly, to start finding information about the objects with no official documents available. After some time of the inventorization, an assessment group should be involved in the process which will determine the value of individual objects.

Regarding the real situation, in our conditions, it's more appropriate to use comparative (analogue-based) methods. At this time, emphasis is given to the selection of an evaluation object and its comparison with those object-analogues which have recently been built. Also, they use information about the prices recorded in transactions made in connection with the objects analogous with real estate.

Furthermore, they compare a specific investment object with those analogue-objects according to which we have information about the profitability indicators, in case of their leasing.

The research has established the following conclusions:

1. At the current stage of Georgia's development, it's of crucial importance to raise the economic potential of the regions and their competitiveness (including an investment point of view). This is significantly determined by creating a relevant legal framework which will regulate issues related to strategic planning of the regions, innovations and competitiveness, municipality assets and their managerial problems.

2. At present, it becomes necessary to further deepen the deregulation policy which should include support of financial and

investment spheres and creating appropriate infrastructure, development of microfinance institutions, investment firms and fund networks, establishing investment insurance and promotion system, elimination of unnecessary bureaucracy and cancellation of artificial barriers, etc.

3. In Georgia, attracting investments, above all, should be focused on the formation of investment potential in the whole country and its individual regions, its improvement, involvement in the process of economic reform and efficiency rise, and improvement of the quality of further integration of the country on the world investment market.

4. In modern conditions, the need to develop an investment policy seems obvious which will be based on relevant law and legal standards, considering the analysis of central and regional investment legislation, basis of systematization and unification and proven local and international experience.

5. We consider it necessary to activate regional and municipal aspects in the investment policy of Georgia for the purpose of which it is recommended to carry out criticality rankings for particular regions of the country and use the resulted rating to determine several differentiated options for improving the situation. Criticality is quite complex and multifaceted, but its calculation has a positive impact on regional development priorities.

6. Considering our reality, criticality indicator can be calculated on the basis of uniting the total potential and integral risk indicators. In this case, each territorial unit can be simultaneously characterized according to the potential and risk i.e. to carry out regional rankings.

7. An increase in the investment potential of the county or region should not only be designed for foreign investors. Equally important is the creation of conditions for realization of the investment potential locally.

8. Any kind of incentives (tax benefit, state subsidies, soft credits, etc.) should be available for all companies, under the united state policy. In this situation, one of the most acceptable form of the stimulation of private investments is to use tax incentive mechanisms.

9. In Georgia, in the field of investment, strengthening the role of the government should be focused on enhancing the efficiency of investment policies and maintaining the quality of freedom of market participants in private (also foreign) investment stimulation conditions. To do this, there has to be a coherent vision of systemic policy oriented on developing the country's industrial potential.

10. An increase in regional investment potential greatly depends on the managerial style of the local government, quality of their decisions, integrating modern management principles in management, etc. It is necessary the work of local self-government bodies to be understandable and acceptable to the local population, as well as to business organizations.

11. In Imereti, formation of a regional innovative system should be related to knowledge regeneration, distribution and developing related relations in which Kutaisi should have a central place. The goal will be to study how cooperation of companies and regional institutions develop innovations and education, which is so necessary to succeed in today's global world.

12. The model of a regional innovation system and cluster development, with a high-level university in its center, tends to be a necessary condition for national development and competitiveness. In Imereti, in this regard, the conditions are quite good because here there are two powerful universities, a number of colleges and educational institutions which offer different kinds of educational and vocational programs.

13. We should maximally support the so-called “cluster initiatives” as an organizational innovation of increasing competitiveness of a particular regional cluster and the regions’ economic growth rates. The initiators of such innovations should be local management bodies or local business associations, which will create preconditions for stimulating the development of the cluster from the bottom.

14. For successful functioning of our regional specialized agriculture, we consider it necessary: to separate dominant sectors in the economy, develop their priority; to strengthen research activities and concentrate on difficult and high-quality production; to organize international market-oriented economy; to maximally support deepening ties between main entrepreneurs; to support exports of specialized production.

15. Georgian regions, including Imereti, in the field of research and development management, should establish direct state management-free “coordinating units” for the purpose of improving their capabilities, which will play the role of an advisor and monitor with the government support and will help it select proper priorities.

16. During the management of different policies and the formation of concepts in Georgia, attention should be paid to the following issues:

- a) State regional policy should be characterized by long-term strategic vision and appropriate action planning;
- b) There should be objective (“non-political”) methods for finding resources ,based on real statistic information, and for programic and regional distribution;
- c) Formation of the system needs to be done; it will unify financing and partnership which will strengthen public participation in the management of projects, their interest in the project success and their own property rights.
- d) It’s necessary to establish a proper normative base which will establish general rules for the management of the policy planning and implementation process, based on the decision of individual projects;
- e) Integrated programs (promoting the creation of additional jobs, development of infrastructure and human resources, etc.) and individual projects should be supported;
- f) It’s necessary to monitor and evaluate the actions for beneficiaries and taxpayers in order to demonstrate the additional benefits and generosity that the project brought to the region;
- g) It’s important to ensure the transparency of the policy for policy and program implementation, which is considered an essential component of democratic governance.

17. In Georgia, like other democratic countries, local self-government bodies must be equipped with more agricultural and infrastructural functions, which will make a positive impact on the development of an administrative and territorial unit, its economic recovery, social background improvement, etc. This will contribute to the improvement of its investment attractiveness.

18. In Georgia's territorial units, the most urgent of the infrastructural problems are municipal property-related problems. We think the most severe are the absence of a property list, determination of its value which is pretty complicated due to the antiquity of its individual elements, inactivity, initial functional disorders, etc. It's needed to start a property inventORIZATION process. Firstly, the objects should be described and documents arranged. After some time, an assessment team, which will determine the value of each object, should get involved in the process.

19. Analytical activities in the regions are of particular importance. They create a solid foundation for selecting right management methods, principles, development strategies, promote business activities, etc., which ultimately has a positive impact on the investment attractiveness.

20. In real investments, a full-scale inventory of real assets of the region can play a crucial role. It's essential to form the so-called "assets map". It'll allow us to create a regional development strategy based on them, which will be focused on activating existing and potential investors and raising their motivation.

21. All projects being implemented in the region need individual approach according to their specifics. All participants of

an investment project are to carry out calculations and assessments, incorporate own interests and avoid undue risks.

List of the main publications and reports read at various scientific forums on the subject of the thesis

Key provisions of the paper are published in the following publications:

1. **Specialization and cluster development opportunities of Imereti region**, *journ. Economic Profile*, №15, February 2015;
2. **Modern methods for municipal property evaluation**, International scientific-practical conference: "Economy, Tourism and Information Technologies in the Development of the Country: Challenges and Prospects", Kutaisi University, Kutaisi 8-9.11.2014, pp. 56-61 (co-author);
3. **University - the most important link in the regional innovation system**, ATSU, Pedagogical Faculty, V international conference: Current Problems of Teaching and Education, Kutaisi, 5-6.07.2014, pp. 453-457;
4. **Роль оценки городской недвижимости в повышении инвестиционной привлекательности городов Грузии**, Даугавпилский университет, факультет социальных наук, 8-ая международная научная конференция "Социальные науки для регионального развития", Даугавпилс, Латвия, 10-12.10.2013;
5. **The principles of the company's investment strategy in the current stage**, scientific-practical conference: "Modern

- economic and business problems and development trends”, ATSU, Kutaisi, 2013;
6. **Ways and possibilities of investment climate reform in the modern stage**, international scientific-practical conference to the 20th anniversary of the Faculty of Business, Law and Social Sciences of ATSU, Kutaisi 24-25.05.2013, pp. 122-128, (co-authored);
  7. **The Notion of Investment Climate and the Impact of Regional Investment Policy on its Improvement under Modern Conditions**, International scientific conference: "Regionalization, Modern Economic and Social Processes", collection of works, Kutaisi, 2010;
  8. **Change in the Financial Infrastructure in the Modern World in the Conditions of Rising Competition for Investment Capital**, jour. Economic Profile, №8, April 2010, (co-authored);
  9. **Анализ факторов регионального инвестиционного климата края Имерети**, 2-я международная Научно-практическая конференция: Актуальные проблемы экономики и совершенствования правового регулирования в экономике, международная Академия финансовых технологии, г. Пятигорск, 2009;
  10. **Motivation Mechanism of a Corporation’s Investment Behavior Modeling in the Market Environment**, jour. Economic Profile , №5, April, 2009, pp. 2-8 (co-authored);
  11. **Investment policy, its role and development principles in modern conditions**, jour. Economic Profile №4, 04, 2008, pp. 22-27, (co-authored);